

Karkerên hemû welatan û gelên bindest yekbin!

NIŞTIMAN

15 / 91

Serxwebûn Demokrasi Sosyalizm Yekiti

NIŞTÎMAN

Xwedî: Komela Çanda Karkerên
Kurdistanê. (KOÇ - KAK)

Sahibî: Kurdistan Îşçi - Kûltûr
Derneği.

Utgivare: Kurdistan Arbêtar -
Kultur Förening.

REDAKSIYON:

B. Bêwar
Bûbê
Mîrze Pîran
Nedîm Cîhat
Şayîn

Nawname/Adress:
Box: 7031
163 07 Spånga - Sweden

Postgira: 98 66 50 - 0

Aboneti/Prenumeration:
Kes: 150 Skr/Sal/År
Maqam/Myndigheter: 200 Skr/År

Redaksiyon ji nivîsarên bi îmze
ne berpirsiyar e.
Nivîsarên ku ji Niştîman re tên
şandin, eger çap ji nebin, li xwedî
nayên vegrandin.

Sal : 1991
Meh : Çeleya paşîn
Hejmar: 15
Biha : 10 Skr.

Naverok

Beşa Kurdî.....Rûpel

"Kevirê Mezin ne ji bo avîtinê ye" Mîrze Pîran.....3

Çend gotin li ser rewşa pîrsgiraka xelîcê. B.Bêwar.....5

Hevpeyvîn bi Tîmûrê Xelîl re.....8

Hukûmet dixwaze zimanê zikmakî ji navê rabike.....11

Welat Heskerdoxonra (Zazakî). Brusk.....12

45 Saliya Komara Mahabad.....24

Beşa Tirkî.

AGIK-AKKA Konferansı ve Kürdistan Gerçeği.
Redaksiyon.....13

Glasnost - Prestroyka ve Sosyalizm. B.Welatevin.....16

ABD, Batı Avrupa ve İki yüzlülükleri. Ferhat.....18

Güncel gelişmeler ve idam cezalarının infazına ilişkin
düşünceler (Geçen sayıdan devam) . M.Can Azbay.....21

"Artık bundan böyle savunmamı kendi ana
dilimle yapacağım" Şehmus Cîbran.....23

Weneya bergê pêşîn: Çend ronakbîrên Komara Mahabad
Ji pirtûka Doza Kurdistan

"KEVIRÊ MEZIN NE JI BO AVÊTINÊ YE"

Mîrze Pîran

Rêxistinên Kurdistanê Bakur, di hatina Cunta faşîst ya leşkerî ya 12ê îlona 1980-an de, îmtîhanek bi serketî nedan. Ne berxwedanek birûmet û ne jî paşdeveksînek bi rêkûpêk pêkanîn. Ev, ji kêmasî û netêrkirina rêxistinî dihat. Ev rastiya di pratîkê de, bi awakî zelal derket ser ruyê erdê. Lê, piştî hatina Cuntayê bi demek dirêj jî, di giraniyê de rêxistinên me jî vê rastiya xwe revîyan û nexwastin wan kêmanî û şaşiyên xwe bi awakî objektîf bibînin. Bi gotinek din; "Em jî devê ketibûn, Lê jî hop-hopê nedihatîn xwarê". Ev vatîniya girîng îro jî li ber deriyê me ye. Heta em derbasbûyên xwe bi awakî objektîf û rexnegirî, di ber çavan derbas nekin, kêmanî û şaşiyên xwe nebînin û jî wan dersên pêwîst dernexînin, em dê nikaribin jî vê tengasiyê derkevin û xetimandina pêşîya tevgera şoreşgerî vekin.

Bi hatina Cunta faşîst re tevgera Kurdistanê kete pêvajoyek nû û rewşek gelek nexweş. Hêvî û vatîniyên jê dihat kirin nişan neda. Pîrs û pîrsgerêkên xwe yên berî cuntayê hebûn çareser nekir û hinek adet û ahlaqê xerab jî xwe da ser wan pîrs û pîrsgerêkên berê. Gelek çaran ew ahlaq û adetên xerab bi çûk hatin dîtin û wek gelek problemên me yên din, li ser vê pîrsê jî, em bi awakî cidî ranewestîyan. Wek tê zanîn, hinek adet û ahlaqên nebaş û kirêt hene, ku ne hew jî bo îro tehlike û zerar in. Ew jî bo pêşerojê jî dikanin bibin asteng û nexweşiyên mezin. Ez bi kurtayî dixwazim li ser vê rewşê rawestim û di nava wan adet û ahlaqên xerab de, çend mînakên ber bi çav binim ber çavan.

Mîrovê şoreşger gava dest bi xebata şoreşgerî û rêxistinî dike, baş dizane,

ku li ser vê riyê girtin, lêdan û heta mirin heye. Loma jî, heta ji dest wî/wê tê dixwaze xwe li hemberî wan tiştan amade bike. Gava, berê şoreşgerêk bihata girtin û berxwedanek bi rûmet nişan neda û li cem dijmin bibişkifiya, yanî li ser heval û rêxistina xwe ya jî rêxistinên din biaxîfya, ma gelo tu rûmet jê re dima? Cihê wî di nava civata şoreşgerî de dima? Eger ew kesa kadirêkî di nava tevgera Kurdistanê de hinekî bi nav û deng ba, wê gavê tu qapana dikanîbû gunehên wî bikşanda?

Di rewşên wiha nexweş de, eger mirov bi cesaret nere ser meselên xwe û wan nebîne, bê guman wê problemên kevn, gelek pîrsgerêkên nû jî bi xwe re bîne. Ji xwe, Ji bo me ew vatîniya xwe gorî pêvîstiya wê bi cih nanî û dezgeha "rexnegirtin û li xwe rexnegirtinê" gorî armanc û prensîbên wê nehate xebitan-din û dejenere bû, bêbextî û paşgotîniyek mezin kete nava tevgera Kurdistanê.

Ji ber ku her rêxistinê, gorî taybetî û mercên xwe dixwest, ku hevalên xwe bi adet û terbiyak şoreşgerî û milîtanî perwerde bikira. Li ser wê terbiyê û perwedekirinê, gelek insanên me di dezgehên îşkencan de derbas bûn, seqet man, bi salan di binê zîندان de razan û hîn jî radizên û hinek jî wan jî, di vê riyê de jiyana xwe gorî kirin. Lê,

li ser soza xwe ya "ser dide, lê sir nade" man û gihîştin karwanên şehîdan. Wan bi mîrxasî diberxwedan û serî jî dijminên hov û nijadperest re netewandin û armanc û daxwazên dijmin di dilê wan de hiştin. Ev jî bo me serbilindî û payek gelek mezin û giranbiha ye.

Lê mixabin, hinek kadirên gelek hêvî ji wan dihat kirin û heta wek berpirsiyar û pêşevan dihatin dîtin gava hatin girtin, rîya wan camêr û mîrxasan negirtin. Tenê li rîya canê xwe xelas bikin geriyan. Bê guman, kiryarên wiha ne hew jî bo wan kesan kêmanî û rûsarî ye. Ew, jî bo tevger û têkoşîna rizgari xwaziya Kurdistanê jî dibin mînakên xerab û kirêt û zerarê didin wê jî. Loma jî, divê em wan kesên bi camêrî û bi mîrxasî diberxwedane û fatûra wê bi serbilindî kişandine û hin jî dikşînin û wan kesên hew li xelasiya şexsê xwe geriyan, wek hev nebînin; pêwîst e, ku em sînorên navbêna wan de bi awakî zelal diyar bikin. Divê em wan kesê hew li xelasiya canê xwe geriyanin wek ku tiştek nebûye nexin nava refên şoreşgerî û rêxistinîyê. Eger em vê vatîniya xwe bi cih neyînin, ma gelo di pêşerojê de jî, em dê bi çi awayî bika-riben heval û hogirên xwe bi ruhekî şoreşgerî û têkoşerî perwerde bikin...

Wek tê zanîn, berî cunta faşîst jî, gelek kêmanî û pîrsgerêkên rêxistinên me hebûn. Pêwîst bû ew bi awakî rastî bihata dîtin, dersên pêwîst ji wan bihata derxistin û bi awakî kolektîf li ser çareserkirina wan bihata rawestandin. Lê mixabin, gava mirov lê dinere, ku me di giraniyê de rîyek weha objektîf û kolektîf nedabû pêşîya xwe û îroj jî em nikarin bêjin ku bi awakî giştî me ev kêmanîya xwe ji holê rakirîye. Ji dewsa wê rîya rast me bida pêşîya xwe, gelek

caran hinek mirovên berpirsyar li hinek însanan geriyan ku kêmanî û gune-hên henin bera hustiyê wan din. Ev ne çare bû û ne ji ehlaqekî şoreşgerî bû. Bê guman di wê pêvajoya xebat û têkoşîna berê de, li gel başî, fedekarî û xebatên biserketî, kêmanî û gune-hên mirovan jî çêbûbûn. Ev tiştekî normal bû û pêwîst bû mirov li ser wî tiştî rawestîya û muhaseba wê bi awakî objektîf bikira. Ev alîkî meselê yê. Lê di rastiya xwe de, gelek pîrs û pîrsgirêk jî hebûn, ku ew gelemperî bûn û ne hew yên rîxistinekê tenê bûn. Gava cunta faşîst hat, ne hew rîxistinek tenê, tevaya rîxistinan bê hazîrî hatin girtin. Ev jî, xweş dide diyartkirin ku tevgera şoreşgerî ya Kurdistanê di warê rîxistinî de bersiva wê pêvajoyê nedida. Loma jî, pêwîst bû her rîxistinê ji alîkî li ser problem û kêmaniyên xwe yên taybetî rawestîya û ji aliyê din jî, bi hevdu re li ser pîrs û pîrsgirêkên tevgera şoreşgerî yên giştî bi awakî objektîf bisekîniya û bixwesta gorî merc û îhtîmânên xwe wan çareser bikira.

Di rewşên wiha yên nexweş de, eger mirov bi cesaret nêre ser meselên xwe û wan nebîne, bê guman wê problemên kevn, gelek pîrsgirêkên nû jî bi xwe re bîne. Ji xwe, ji bo ew watîniya xwe gorî pêwîstiya wê bi cih nanî û dezgeha "rexnegirtin û li xwe rexnegirtinê" gorî armanc û prensîbên wê nehate xebitandin û dejenere bû, bêbextî û paşgotîniyek mezin kete nava tevgera Kurdistanê. Kesên berî çend rojan di nav rîxistinekê de bûn û berpirsyarî bi salan jî rîxistina xwe re kiribûn û xwedî paye û rûmetek taybetî bûn; piştî çend rojên din (Gava bi sebeb an bê sebeb jî rîxistîniya xwe vedîqetiyên, an jî, dihatin avêtin) bi hêsanî dikanîbûn wek mirovên xerab û heta sîxur bihata îlan kirin û xebat û têkoşîna wan ya bi salan xetîkek li ser bihata kişandin. Bê guman, ew rewş jî bo kadirên ber çî çav jî derbas dibû. Ev bêbextî û paşgotinî demoralizasyonek mezin xist nava tevgera Kurdistanê. Rûmet û bawerîya hevaltiya şoreşgerî derbê mezin û cidî xwarin. Hiç şik tune, ku em dê di pêşerojê jî qolincên wî tiştî bikşînin.

Piştî 12 îlon a 1980 an, rewşa rîxistînan nexwestir û barê wan jî girantir bû. Gava mercên xebatê girantir û problemên rîxistinan pirtir bû; ji dewsa mirov bi awakî objektîf wan pîrsgirêk û kêmanîyan bibîne û bi ehlaqekî şoreşgerî û gorî prensîbên rîxistinî wan çareser bike, hinek kesên rîya herî erzan û xerab didan ber xwe. Bi sedemên ne di cih de, ew jî rîxistina xwe vedîqetiyên. Lê, hinek kesên xwedêgiravî "berpirsyar" lê bêberpirsyar û karyerîst bi veqetandî-

nê jî nedihatî ser û bi awakî korsanî li navê rîxistinê jî xwedî derketin.

Heta em hinî çareserkirina wan pîrsên "biçûk" ya jî yên biçûk tînin dibînin; Em dê nikribin meselên xwe yên mezin û girîngtir jî çareser bikin. Eger em ji niha de, li ser wan problemên xwe ranewestî û vatîniyên xwe bi cih nînin, ne hew ji bo îro, ji bo pêşerojê jî adet û ehlaqên wiha xerab û kirêt dikane di nava tevgera Kurdistanê cih bigrin û bibin tehlîke û astengên mezin.

Bê guman ev korsantî û bêahlaqiyên wiha pêwîst bû bi awakî tundî bihata ricimandin. Ev ne hew vatîniya wê rîxistina ku ew korsan jê veqetiyabûn. Li hemberderketina korsanî û ehlaqên wiha kirêt, vatîniya her rîxistinek şoreşger û demokrat û her mirovê nîştîmanperwer û pêşverû bû. Lê mixabin, hinek rîxistin di vê derheqê de vatîniyên xwe bi cih ne anîn û bi awakî din wan jî da ser vê şopa xerab û kirêt. Wan jî nexwestin jî vê bêberpirsyartiyê bê par bîmînin û jî bo hinek hesabên biçûk û bê rûmet xwestin wan korsanan "meşrû" bikin. "Qapax digindire, beroşa xwe dibîne". Ew li hev pîroz û bimbarek bin.

Gava veqetandinên ne li ser sedemên bingeşî û ne di cih de çêdibûn, ew zerarek mezin dida wê rîxistinê û ew bêtir bêhêz dikir. Lê, car carna hinek kes jî wê rewşê razî dihatin xwanê kirin. Lewra, ku ji bo wan çiqasî kadirên bikanîbîn berpirsyartiyê bikin kêmanîyan, wê şîrîkên wî jî ewqasî kêmtir bibin. Ew di vê baweriyê de bûn, ku bi wî awayî wê paye û rûmeta wan zêdetir bibe. Ev nexweşiya îro jî, di nav tevgera şoreşgerî de heye û ev, sedemek jî nava sedemen ber bi çav e, ku yekitiya tevgera şoreşgerî bi derengî dixîne. Bîrûbaweriyên wiha teng û mejiyê ku dibê "bila biçûk be, lê bila a min be" ya jî "ji dewsa ez li Romayê zîlamê duyemîn bîm, bila ez li gundê xwe yê yekemîn bîm", li pêşiya pêşveçûna tevgera şoreşgerî û rizgarîxwaziya Kurdistanê astengek mezin e.

Kêmaniyek din jî ev e, ku pîrê caran em pîrsgirêkên wiha biçûk dibînin. Di rastiya xwe de, ew ne biçûk in. Heta em hinî çareserkirina wan pîrsên "biçûk" ya jî yên biçûk tînin dibînin; Em dê nikaribin meselên xwe yên mezin û girîngtir jî çareser bikin. Eger em ji niha

de, li ser wan problemên xwe ranewestî û vatîniyên xwe bi cih nînin, ne hew ji bo îro, ji bo pêşerojê jî adet û ehlaqên wiha xerab û kirêt dikane di nava tevgera Kurdistanê cih bigrin û bibin tehlîke û astengên mezin.

Bê guman kêmanî û pîrsgirêkên tevgera welatê me, ne hew ew tenê ne. Ji xwe, mirov di gotarek wiha kurt de, nikare li ser hemûyan û bi awakî berfîreh raweste. Lê, bi vî awayî mirov di xwaze ku wan meselan têxe rojava muhafezê û hêvidare ku wê li ser wan bêtir bê rawestandî. Ji ber ku ew nexweşî û problemên tevgera welatê me ne. Em nikarin ji wan birevin û em bi xwe jî di nava wê civatê de dijîn. Wê gavê rîya herî rast ev e, ku em bi awakî objektîf wan nexweşî û problemên xwe bibînin, çavên xwe ji wan re negrin û bi cesaret herin ser wan ku em bikanîbîn wan çareser bikin.

ÇEND GOTÎN LI SER REWŞA PIRSGIRÊKA XELICÊ

B. Bêwar

Pîştî ku di 2-ê Tebaxê 1990 î de Rejîma Îraq'ê êrîş bir ser dostê xwe yê hêja û Kuweyt dagir kir şûnde, dişa çavê dinê li Rojhilata Navîn zivîrî. Hemî welat bi hawekî giştî li ser vê herêmê disekine û di raya giştî de cîyekî serekî distîne. Gelo çima car caran Rojhilata Navîn di raya dinê de derdikeve pêş? Gelo çima raya dinê Promlemên Rojhilata Navîn bi hawekî sererast danaynin berçav, sedemên wan pirsgirêkên herêmê berbiçav nakin û çareserkirina wan vekirî danaynin holê? Ev pirsgirêka bingeşî ne di lihevhatina piştî Şerê Dinê yê Yekemîn de ku neqşên dinê ji nû ve hatin danandin, ne di lihevhatina Şerê Dinê yê Dîduwan de, ne di mesela Filistin û Îsraîl de, ne di mesela Lubnanê de, ne di mesela şerê navbera Îran û Îraqê de, ne di bûyer û kiryarên herçar dewletên mêtinkar de û ne jî tevî ku car caran rawestî be jî di şerê netewî ya gelê Kurd ku di seranserê qirnê 20 î de dom dike, li ber çav nehat girtin. Di vê demajoya dirêj de hêzên xwurt yên dinê (ne yên sosyalîst û ne jî yên împeryalist) dixwer nedîtî ku vî kilîtê vekin; pirsgirêkên Rojhilata Navîn bigrin berçav û li çareserkirina wê bigerin. Van hêzan tim li hember mesela bingeşî ya vê herêmê ku ev jî mesela Kurdistanê ye kor, ker û lal man. Ji ber ku wan fêda xwe ya rojane tucarî ji bona mafê mirovayetiye û aştîyê nekirîye û nakin jî. Ew her tim bi meselên rojane ve mijûl bûne (yên ku li gor dilên wan bûn) û wana tim xwestine rewşa Rojhilata Navîn weka gelek derên dinê li gor fêda wan ya rojane bê çareserkirin û wan tim pêwist dîtîye ku li herêmê tim erqel hebin û bi bingeşî ve neyên çareserkirin ta ku ew karibin lê xweş biçêrin.

Wan tu carî nexwestîye meselên vê herêmê bi bingeşî ve çareser bibin. Ji ber ku ew bi hawekî bingeşî ve di çareserbûnîya meselên vê herêmê fê-

da xwe nabînin. Her hêzek li herêmê ji xwe re nokerek an jî hinek noker dîtine û tim di hebûna erqel û pirsgirêkan de fêde dîtine. Ev jî alîkî ve ji bona mijandina vê herêmê asantir bike û ji aliyê din ve jî karibin ji bona çek û tiştên xwe yên din bazarek amadekirî tim vekirî, bihilên.

Pêwiste ku meriv li ser vê rewşê lêkolînek dûr û dirêj çêke. Bê guman ev ne karê vê nivisandinê ye. Ji ber vê jî pêwist e, ku di vê nivisandinê de meriv li ser çend xalên girîng, pirsgirêkên Rojhilata Navîn bi kurtahî weha bîne ziman:

Di Rojhilata Navîn de, weka gelek herêmên dinê yên derên din jî, tu dewletek demokrat, li ser bingehek civakî, dîrokî, netewî rûniştî; piştîmêrê mafên mirovayetiye avabûyî tune ye. Meriv dikare bêje ku di vê herêmê de tu dewletek li derveyî pîlan, dolab û listikên împeryalizmê avabûyî tune ye. Ji ber ku hemî dewletên Rojhilata Navîn di avabûnîya xwede li ser bingeşên dîrokî û himên rast nehatine avakirin. Ew li gor rewşên rojane û li gor daxwazên hêzên li dinê xwedî qewet (împeryalizm) hatin avakirin. Di avabûnîya wan de rewşa netewe yên herêmê, gelên herêmê, dîroka herêmê û fêda wan gelên herêmê li ber çav nehat girtin. Erqel û pirsgirêkên ku çêbûn û heta ku ev rewş bajo jî yên ku wê tim rûbidin li ber çav nehatiye girtin û nayê girtin.

Dewletên li vê herêmê heyî bi tevayî li ser pelçiqandina hinek netewe û gelên din hatine avakirin. Ev li ber çave ku ev pirsgirêkên netewî û gelêrî çareser nebin, dewlet li ser himên xwe yên bingeşî rûnenê pirsgirêk û sergêjî jî ji nav ranabe; demok rasî û mafê mirovayetiye wê tim li nav nigan be. Yan jî dewletên vê herêmê li gor daxwaza împeryalizmê, li gor rewşa rojane li ser himên eşîran, herêman û şûnên stratejîk (leşkerî û aborî) bûnîya xwe hatine avakirin. Ev bi xwe jî hem perçebûnîya netewî kûrtir kirîye

û hem jî ber ku piranîya van dewletan li gor daxwaza rojane piçûk hatine avakirin ew di nav dijîtiyan de tim hêzên xwurt re girêdayî bimînin.

Tirkîye li ser pelçiqandina netewa Kurd û Ermenî û gelên Laz, Çerkez, Yunan, Erebi, Aşûrî, Kildanî, Suryanî û hwd. hat avakirin. Îran li ser pelçiqandina netewê Kurd, Belûc û Azerîyan û gelên Erebi, Turkmen û hwd. hat avakirin. Îraq li ser pelçiqandina netewa Kurd û gelên Turkmen, Aşûrî, Kildanî, Suryanî û hwd. Pêkhat. Sûrî liser pelçiqandina netewê Kurd û gelên Aşûrî, Suryanî, Cûhî, Durzîyan û hwd. hat avakirin. Ji yek netewek Erebi bîst û du dewlet hatin avakirin. Di nav vê herêmê de netewê Kurd û Belûc di nav welatande bi darê zorê parvebûyî, pelçiqandî hatin hiştin. Gelê Ermenî li Kurdistanê Tirkîyê û li Tirkîyê bi tevayî hatin qirkirin û macirkirin. Bi gelemperî gelên Rojhilata Navîn li gor dîn, mezheb û herêman ji hev hatin xistin û di navbera wan de dubendîtî û dijminayetiye lidarxistin. Dijminahîya herêmê tim geşkirî hat hiştin.

Van kiryanan bi xwe çewtavabûnîya himên dewletên Rojhilata Navîn tine berçav. Lê çî mixabin çawa ku avabûnîya van dewletan ne li gor daxwaza gelên cî, lê li gor daxwaza hêzên împeryalist çêbû, îro jî domandina vê rewşê dişa jî li gor fêda wan hêzan e. Ji ber vê ye ku her buyerek rojane çêdibe her hêzek li gor vê fêda xwe ya rojane dengê xwe bilind dike, zirtan li hev dikin. Lê mixabin tu kes li pirsgirêka bingeşî napirse û nabîne û çareserkirina pirsgirêkan bi bingeşî ve naxwazin rokin berçavan.

Dibin vê berbiçavkirina kurt de meriv dikare pîrsa sedemên êrîşkirina nîrê Îraq'ê ya li ser Kuweytê hinek ronî bike.

Ew çewtiyên ku ji aliyê hêzên împeryalist ve, di avabûnîya dewleta Îraqê de hatibûn havêtin û di dema xwe de tu hêzek li hember derneke-

tibûn heta îro bi dehên caran xwe rûdan û car caran wek dirîyan ketin nav lingên wan hêzan. Heta ku ew rewş dombike wê tim jî rû bidin.

Ev bûşêst salî bêtire ku li Kurdistana Başûr şoreş û serhil danên gelê Kurd dom dike. Di destpêka van serhildanan de, bi alîkariya împeryalistên din jî ji aliyê Împeryalistên Bîrîtanya ve ev hatin pelçiqandin. Kurdistana Başûr bi gelemperî bi bombên Împeryalistên Bîrîtanya ve hatin hejinandin, gund û bajarên Kurdistan hatin şewitandin û wêrankirin, ji Kurdan bêtir kes hatin zindankirin, kuştin û koçkirin. Di van demên dawî de ev qirkirina gelê Kurd bi destên dîktatorên xwînmêjen Bexdayê ve hem bi alîkariya hêzên împeryalist û hem jî bi alîkariya hêzên sosyalist ve bi hawek diwartir hat domandin. Tevî van qirkirin û wêrankirinan jî şoreşa Kurd di 1970'yî de hinek maf bide destxistin. Lê împeryalistên Emerîka bi alîkariya Şahê Xwînmêj û mêtinkarên Tirkan û hêzên nokerên din yê herêmê ve, li rêya pêşgirtina vî bidestxistina Kurdistanê geriyên ew di vî armanca xwe ya gemarî de di 1975-ande bi ser ketin. Şoreşa gelê Kurd pelçiqandin, Kurdistan jî nû ve talan û wêran kirin, qirkirinek nû bi ser gelê me de barandin. Lê, dîsa gelê Kurd serê xwe xwar nekir û têkoşin û berxwedana xwe domand û wê heta serkeftinê li her derên Kurdistanê jî bide domandin. Vê têkoşin û berxwedana gelê Kurd ya dîr û dirêj çî mixabin heta niha bêtir dijiyên herêmî û rojane alîkariyek mirovayeti jî tu hêzek navnetewî nikaribû bistîne. Ji ber ku van hêzên mirovhez û demokrat yê dinê guhurandin û çareser kirina pîrsgirêkên Rojhilata Navîn û xaseten pîrsgirêka netewê Kurd li gor fêda xwe ya rojane nedîtine. Di vî demajoya berxwedanê Kurd de xaseten li Kurdistana Başûr tu bûstek ji ax nema ku çî bi çekên dewletên împeryalist be, anjî bi çekên dewletên sosyalist be nehatibin hejinandin, tu gund û bajarek Kurd nemaye ku nehatibe rûxandin û wêrankirin. Ji xwe hejmartina koçkirî yê Kurd, zindankirî û kuştîyên gelê Kurd jî hejmarê derketiye. Di ser van hemî bûyeran de jî aliyê Dîktatorê Xwînmêj Sedam ve xebitandina çekên jehrî û kîmyewî li ser dehan gund û bajarên Kurdistanê, pêkhanîna Hîroşîma duduwan li HELEPÇE, bi tirsandina çekên kîmyewî û bi darê zorê koçkirinan bi sed hezaran Kurd, zindankirin, daliqandin û di kampên êsirande civandina bi sedhezaran Kurd ve jî xwe meriv nikare rewşa

îşkencên ku li ser gelê me hatin kirin û îro jî tên kirin bine ziman... Gelo çima ev hêzên mirovperwer û paşmêrên demokrasî û mafparêz li hember van buyeran heta niha bêdeng man, van kiryar û buyeran nebihîstin û nedîtin? Gelo Seddamê xwînmêj di kiryarên xwe de tiştek teze kirîye? An jî van hêzan hê nû bi kiryarên Sedam hesiyan?

Di sala 1975-an de, bi alîkarî û daxwaza împeryalistên Emerîka liser pêşgirtin û şikandina têkoşîna gelê Kurd lihevhatina herdu nîrên xwînmêj yê Sedam û Şah, sedemên pîrsgirêkên din li herêmê dan çekirin. Xwînmêjê Sedam jî ber ku li hember şoreşa gelê Kurd bêçare mabû hinek ax bi ser Îran de berda bû. Dema ku nîrê Şah hat rûxandin, leşkerê wî jî hev hat belavkirin û nîrê Îran qels ket û pêre jî li gor Sedam şoreşa Kurd jî qels bû Sedam vî rewşa jî bona xwe fîrset dît û êrîş bir ser Îranê û xwest, ku tola xwe wergerîne; wê axa ku ji Îran re pêşkêş kiribû şûnda bistîne. Bi vî êrîşê ve şerê navbera van herdu dewletên mêtinkar heşt sal domkir. Ew lihevhatina ku ji aliyê van dewletên xwînmêj ve li ser pelçiqandina gelê Kurd pêkhanîbûn bû sedemê lihevhatina wan. Ev şer, jî bona hêzên împeryalist û sosyalist bû bazarek fire ya aborî û çekên nûh. Vê bazara xweş ewqas li gor dilên wan bû ku kûştina sedhezaran kesî û wêrankirina bi sedan gund û bajarên li ber çavên kesî ne dihat dîtin. Di dawîya vî şerê giran de hemî hêzên dinê piştgêriya serkeftina Sedamê xwînmêj kirin û wî bi zorê bi serxistin û çavsoçkirin. Ev kiryar bi xwe sedemek girîng e jî bona êrîşgeriya Sedam.

Ji aliyê din ve, di demajoya şoreşa gelê Kurd û di demajoya vî şerê herêmî yê giran de, aboriya dewleta Îraqê têkçû bû; gelek gund û bajar bi tevayî û gelek jî bi piraniya xwe ve wêran bûbûn, li dor pêncî (50) milyar Dolarî nîrê xwînmêj deyndar bûbû. Bi rawestandina şer ve pêwist bû, ku nîrê xwînmêj jî alîkî ve vî deynê şer bide û jî aliyê din ve jî jî bona sereastkirina aboriyê û jî nûjen ve avakirina gund û bajarên rûxandî pêwistiyek gelek mezin bi perên teze hebû. Li gor Sedam, dewletên Ereban di vî şerî de pêwistiyên xwe pêknehanîbûn. Tevî vî jî, Sedam bi serkeftina di vî şerî de serxweş ketibû û xwe serokê netewê Erebi bi gîştî didît. Ji ber vî jî wî dixwest ku hemî Erebi li gor gotinên wî tevbigerin û ev barê aborî û şerê hanê bi tevayî bi din ser milên xwe. Pêre jî nîrê Îraqê hinek jî axa Kuweytê jî axa xwe dihesiband, tevî

ku Qiralê Kuweytê di demajoya şerê gelek alîkarî dabû Sedam jî, Sedam pê qayil nedibû. Sedam jî bona xwe fîrsetek dît, ku bi rêya Kuweytê hem çavê mîrên Ereban bişkîne û hem jî bi wê aboriya Kuweytê ya gelek maldar ve barê aboriya Îraqê sivik bike. Di nav dewletên Ereban de nokeran jî xwe re peyda bike û wan nokerên xwe bine ser nîr, da ku bi vî rê ew karibe daxwazên xwe bi hemî dewletên Ereban bide qebûlkirin. Ew dikare bi vî rêya hanê, dengê mixalefeta xwe jî bide birin, dîktatoriya xwe li hundur û der ve bi asanî bide domandin. Ew bi vî rê karibe jî hêzên împeryalist asantir alîkariyên mezintir bistîne.

Lê, Sedam hesabê hêzên dinê baş nekiribû. Wî nedizaniyê ew hêzên ku tim hevalbendîti û piştgêriya wî dikin dema ku kiryarê li dijî fêda wan bide kirin wê li hember derkevin û ew tucarî fêda xwe ya pêşerojê bi destên dostê xwe yê hêja ve be jî bernadin û naxin xeterê. Ji ber ku Sedam ketibû nav xewna bidestxistina petrola Kuweytê û serokatîya Ereban. Petrola Kuweytê tevî petrola Kurdistanê ve dikare rolek mezin bilîze, hêza xwe qewettir bike, qirkirînê li Kurdistana asantir pêkbîne, pêşîya têkoşîna gelê Kurd bigre deynê şer dikare asantir bide û deynên nû bigre ûhwd.

Dema wan hêzên dinê dîtin ku dostê wan yê giranbiha li wan zivirî û êrîş berda ser Kuweytê û fêda wan dixê xeterê û jîyana nokerên wan yê din jî dikeve xeterê, di cîda çavên wan vebûn, guhê wan bihîstin ku Sedamê xwînmêj dîktator e, mafê mirovayetiye û demokrasîye naparêze, berî çend salan li Helepçe Hîroşîma du-duwan pêk hanîbû, çekên jehrî û kîmyewî xebitandibû, koçkirin, zindankirin û qirkirinan liser gelê Kurd pêkhanîbû pêre pê hesiyan ku gelê Kurd jî heye ûhwd. devê wan vebû, peyivîn, pênûsên wan lebitîn û nivisîn, rojname, kovar, radyo û televizyon li ser sekinîn. Dema wan dîtin ku belkî van çekên kîmyewî liwan jî bîn zivirandin; dîtin, ku ew çekên ku ji aliyê wan ve jî nîrê Îraqê re hatiye dayin çiqas girîng in û xirab in, ev hêzên pêşmêrên mirovayetiye dîtin ku ew çekên ku wan firotiye bi xwe li dijî mirovayetiye ye.

Wan qet berî niha nizanibû, ku ew kesên ku hinê xwînmîjî, êrîşkerî û talanê bibe, ew kesên ku li ser ked û xwîna kesên din hinê jîyanê bibe bêtir vî xwînrêjî, êrîşkerî û talanê nikare jîyana xwe bidomîne. Ew kes çiqas dostên wan bin jî, arîkar û piştgêrê wan bin jî, vî rewşa wan naguhurîne.

Ev dostên wan dema keysê li wan jî bîne bext, dostanî, hevalbendî, pişt-gêrî li cem kar nake. Çawa ku dayîna pazdeh milyar Dolarî, bi her hawî alîkarî, pişt-gêrî û dostaniya Şêx Sebah, wî jî xezeba dostê wî yê hêja neparast. Li hember ewqas kiryarên dijî mirovayetiye bédengmayîna raya dinê, hêzên demokrat û paşmêrên mirovayetiye û pêre jî vê alîkariya aborî, leşkerî û siyasî pêşîya dostên wan yê hêja Sedamê xwînmêj negirt. Îro wê alîkariya wan buye hêzek mezin û li dij wan rawestiyaye. Pêwîst e ew berî her tiştî li ser van kiryarên xwe yên hêja (!) baş bîponijîn û rêyek jê derxin.

Em Kurd bi jîyana xwe ve baş dizanin, ku ji bona tu awayîyan mafê mirovayetiye ne ewqas girînge. Dîsa em bi jîyana xwe ve dizanin ku tu qirkirin, wêrankirin, koçkirin û zindankirina gelan bi serê xwe nebû ye sedemên ambargoyan û pêşgirtina bi darê zorê, van tiştana tucarî bi gelemperî bala hêzên navnetewî û raya dinê nekşandîye û wan nexistiye navkar û barê pêşgirtinê. Pêwîst e ku meriv bide diyarkirin, ku ew hêzên ku îro ewqas dengê xwe bilînin dikevin, ne li ber ji holê rakirina dostê hêja Şêx Sebah û dewleta wî dikevin, ne li ber xwînrêtin û talanan dikevin. Lê, ew di pêşerojê de, ji fîlitandina hefsarê dostê xwe yê giranbiha Sedam dikevin. Tirsê wan ya herî mezin jî ev e. Wan dixwest Sedam xwurt be, ev xwurtbûniya wî ne bi qasê ku karibe li hember wan derkeve. Ew, naxwazin Sedam karibe petrolê wek çekek giran li hember wan bixebitîne. Dîsa ew naxwazin ew nokerên wan yên din jî ji meydana bikevin, ji ber ku noker çiqas gelekî bin xebitandina wan jî asantî re. Ji ber vê jî pêwîst e nokerên din jî bi jî û li piyabin. Gelek bûna nokeran zeftkirina hefsaran jî asantir dike. Ev qêrîn û hawar jî, jî vê ye. Ji ber vê ye ewqas lihevgeriya. Ji ber vê ye ev qêrîna mafên mirovayetiye û peymanên navnetewî pêktên.

Ji bona gelê Kurd van sînoren dewletên ku hatine danîn ne ji wan tiştan in ku neyên guhêrandin. Eger sînoren dewletan ne li gor dîrok û daxwaza gelan hatibe danîn -ev en hindik li Rojhilata Navîn weha ye- ji xwe pêwîst e ku meriv ji bona guhêrandina wan sînoran bixebite, ji bona ku sînora jî li ser bîngehê xwe yên dîrokî û gelêrî baş bicîh bibin. Em bawer dikin ku van sînoren dewletên Rojhilata Navîn wê di pêşerojê de rabin û li ser bîngehên xwe yên dîrokî cî bistînin.

Pêwîstîyek gelek mezin û girîng ji bîngehî ve bi guhêrandina neqşên Rojhilata Navîn heye. Tu hêz nikare xwe li pêşîya vê guhêrandinê bigre. Ev ji bona aşî, demokrasî û mafên mirovayetiye gelek pêwîst e. Ev rêya ji bîngehî çareserkirina pîrsgirêkên Rojhilata Navîn e.

Lê, Dîktatorekî xwînmêj ji bona geşkirina êrîşkarî û xwînmêjiya xwe, ji bona bi hawek demî bédengkirina pîrsgirêkên nav xwe û bi xewna împaratorîtiya herêmê êrîş bike ser kevneperestekî din, sînoren navbera xwe rake û wî welatî dagir bike ev ne çareserkirina pîrsgirêka ye û ne ji kiryarê ku meriv baş bibîne. Dema ew kiryar jî ji vî xwînmêjî re bimîne wê harbûnî û xwînmêjiya wî geştir bike. Ev, wê xetera wî li ser gelê Kurd û gelên herêmê diwartir bike. Pêre jî, ew kiryar wê bibe sedemê pîrsgirêkên mezintir li herêmê. Gelê Kurd naxwaze xwînmêjekî wek Sedam ne di warê aborî de, ne di warê leşkerî de û ne jî di warê siyasî de bihêztir bibe. Ji bona gelê Kurd bihêztirbûna xwînmêjek wek Sedam ji hêzên herêmê û hêzên dinê giştî tehlûketir e. Hebûna Sedamê bihêztir; ji bona gelê Kurd sedemê qirkirin, koçdankirin, zindankirin û pêkhanînan Helepçe yên diwartir in. Lê pêwîst e ku ew kiryar Sedam nebe sedemê ji ber çav hundakirin û veşartina pîrsgirêkên bîngehî yên herêmê. Em hêvîdar in ku ew buyer bibe sedemê balkêşana raya dinê û hêzên navnetewî li ser pîrsgirêkên herêmê û bi taybetî pîrsgirêka gelê Kurd.

Pêwîst e, ku Kurd di vê buyerê de ji tu hêzî re nebin pêlik û darikên listikê, lê ew jî vê rewşa teze ya ku Sedam bi tenê mayî fêde bikin. Ji ber ku hêzên navnetewî, demokrat, miropperwer û raya dinê bi saya serê Kuweytê Kurd jî dîtin û bihîstin pêwîst e em jî jî vê rewşê fêde bigrin. Eger Kurd karibin vê baş bixebitînin û bi hev re karibin dengê xwe bilind bikin, dikarin ne çareserkirina pîrsgirêkên xwe be jî, lê hinek tiştan bi destxin. Lê eger ew bi xwe bînin xebitandin wê hê tûşê gelek sergêjî mezintir bibin. Pêwîst e ku Kurd jî karibin bi buyeran bilîzin û ji bona xwe bidin xebitandin. Ji bona fetisandina dengê gelê Kurd nemaze dewleta Tirk û gelek hêzên din bi diwarî xebitin.

Pêwîst e meriv dîsa bîne ziman ku gelek dengbûniya netewê Kurd dijmînê me yê herî mezin e. Gelê Kurd berîya her kesî gerek bi vî dijmînê xwe karibe vê pêngavên ji pêşîya xwe rake. Bi vê rewşa xwe ve

gelek zehmet e, ku em Kurd jî karibin bûyeran li gor xwe bixebitînin. Ji ber vê jî berê em bi xwe karibin.

DÎROKA KURD Û KURDISTANÊ Derket!

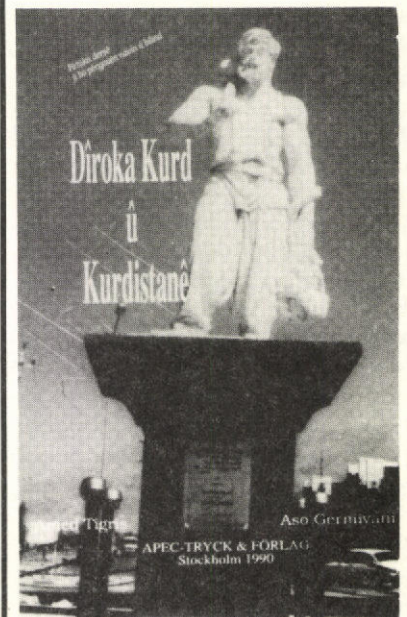
Dîroka Kurd û Kurdistanê ji aliyê Amed Tigrîs û Aso Germiyani ve hatiye nivîsandin. Pirtûka dersê ye. Dîroka Kurd û Kurdistanê di dibistanên Swêdê de, di dersên zimanê kurdî de, ji bo sinifên 6-7-8 û 9-an de bibe kar anîn.

Babetên pirtûkê ji şaristaniya Mezopotamya ve dest pê dike û heta dema niha tê. Di destpêka her babetê de çîh dane gotinên giran yên ku di babetan de derbas dibin. Di dawîya her babetê de jî, pirs hene. Pirtûk bi nexşe û wêneyên dîrokî hatiye xemlandin. Di dawî de jî, bi kurdî, swêdî û tirkî ferhengokek heye. Berg bi reng in.

Pirtûk bi metodên pedagojîk ên modern hatiye amade kirin. Hevok Kurt in. Ziman sivik e. Tîp gir in.

Pirtûk ji aliyê APEC-Tryck & Förlag ve hatiye çap kirin. Bihayê pirtûkê 40 kronê Swêdê ye. Navnîşana xwestinê ev e:

APEC-Tryck & Förlag
Box: 33 18, 163 03 Spånga-Sweden

HEVPEYVÎN

Li ser rewşa Kurdên Sovyetê
BI HEVALÊ HEJA TÎMÛRÊ XELÎL RE HEVPEYVÎNEK.

Niştîman: Kek Tîmûr, bi navê redaksiyona Niştîmanî em bi dilgermî xêrhatinê li te dikin. Tu dikane ji kerema xwe re, xwe bi xwendevanên me bide nasîn.

Tîmûr: Ez di sala 1949-an de, li Ermenîstanê, li gundê Elegezê hatime dinê. Elegez gundekî kurda ye. Gava ez bûme sê salî, me ji wî gundî bar kiriye û em hatin bajarê Erîvanê. Min di sala 1973-an de Înstîtuya Fizîkê xelas kiriye. Gava min dixwend, ez çend salan bûm endamê "Komela Xwendevanên Kurd". Komela me, li Ermenîstanê bû û di sala 1972-an de hate girtin.

Pîştî xwendina xwe, ez zewicîm û em hatin gundekî kurda. Ew gund li navçaya Elegasê ye û navê wî Sîpan e. Min li gund dest bi mamostetiye kir û min dersên fizîkê û kurmançî dida. Pîştî sê salan, em di sa vegeeriyên Erîvanê û min di rojnama "Rêya Teze" de dest bi kar kir. Ez di navbêna sala 1977-an û 1981-an de, di wê rojname de xebitîm. Di nav salên 1981-an û 1983-an de, min berpirsiyartiya radyoya kurdî li Erîvanê kir. Pîştî wê salê, ez di sa wegeriyam rojnama Riya Teze. Ez niha di vê rojname de, serokê beşê aborî me. Wek min got, ez zewicî me, du zarokên min hene, Navên wan Mîdya û Dîdar in.

Niştîman: Kek Tîmûr, tu dikani bi kurtayî li ser dîrok û rewşa Kurdên li Sovyetê rawestî.

Tîmûr: Gorî îstatîstîkê resmî, niha li Sovyetê 156.000 Kurd henin. Ji sedî 97-ê wan ji Kurdistana Tirkîyê nin û ji sedî 3 jî, ji Xoresanê, ji Îranê hatinin û li Turkmenîstanê dimînin.

Dema ku bav û bapîrên me hatin Rusya ye, hemû li Ermenîstanê hewî-

rîn. Lê dûre ji bo kar hineka koç kirin û çûn bajarên mezin. Bajarên mezin Bakû, Tîblîs bû. Erîvan di wê demê de biçûk bû. Dûre ji wan deran jî belav bûn, hinek ji wan li Qafqasyayê cîwar bûn.

Bi piranî kar û xebata çandî li Ermenîstanê çêbûye. Û li wê derê ziman û çanda kurdî pêşda çûye. Ji sala 1920-an ve, gelek tişt hatine kirin û ji sala 1924-an ve gelek pirtûkên kurdî hatine weşandin. Di Akademîya li Erîvanê, Înstîtuya Rohilat û di wê derê jî beşê Kurdzaniyê heye. Neh Kurdên me li wê derê li ser ziman, çand û dîroka kurdî dixebitin û gelek pirtûkên zanyarî nivîsandine. Ji sala 1930-an ve rojnama "Riya Teze" û ji sala 1955-an ve jî, Radyoya Kurdî heye. Li gundên kurda, dersên zimanê kurdî tê dayîn. Li gundê Elegêzê tiyatroyek me heye. Bi kurtayî gelek îmkân heye, ku em ziman û çanda xwe pêjde bibin.

Li komarên din yên Kurd lê hene jî, hinek tişt hene. Wek li Gurcîstanê ku 35.000 kurd lê hene. Ji bo wan radyoya kurdî û tiyatroya kurdî hene. Li wê derê du komelên nû hatine vekirin, navê yekê "Hevî" ye û navê ya din jî "Rohnî" ye. Du komelên gelek xurt in.

Li Azarîcanê, niha tiştêkî ber bi çav tune ye. Lê, ez dixwazim li ser rewşa berê hinekî rawestim: Di nava salên 1923 û 1930-an de li Azerbaycanê otonomîya Kurda hebû. Jê re digotin "Kurdistana Sor". Ji bo kurda her tişt hebû. Lê, dûre wan Kurd hêdî hêdî asîmle kirin û hinek jî, ji bo dinê wan yek bû, ji ber xwe asîmle bûn. Hinek jî, ji cihê bav û kalan hatin qetandin û şandin Asiya-Navîn. Niha

li Kazakîstanê û Turkmenîstanê qasî 40.000 Kurd hene, ku piraniya wan Kurdên ji Azerbaycanê hatibûn sirgûn kirin. Di Sala 1930-an de, gava otonomîya kurda li Azerbaycanê hebû, 42.000 Kurd li wir hebûn. Gerek bi kêmanî niha 200.000 Kurd li wê derê heba. Lê wek min berê jî gotibû, gorî îstatîstîkê resmî îro li tevayê Sovyetê 156.000 Kurd hene.

Li Qazakîstanê berî salekê li deh gundên kurdan dest bi dersên ziman û edebiyata kurdî kirin. Li komarên din, tiştêkî ber bi çav tune ye.

Niştîman: Kek Tîmûr qasî em dizanin berê pirtûk û rojnamên we bi tîpên Latînî derdiketin. Lê, dûre ew bi tîpên kirilî hatin weşandin. Tu dikani hinekî bahsa wî tiştî bikî?

Tîmûr: Rast e. Berê pirtûk û rojnamên me bi tîpên latînî dihatin weşandin. Ev heta sala 1944-an hate domandin. "Riya Teze" jî bi Latînî derdiket. Dûre, pirtûk û rojnama me bi tîpên kirilî derketin. Ne tenê yên me, yên hemû mîletên li Sovyetîstanê bi tîpên kirilî weşanên xwe weşandin. Gorî wan sebeb ev bû: "Li dibistanên Ermenîya, pêwîst e zarok hînî ermenîkî û tîpên wan û hînî rûsî û tîpên kirilî û hînî kurdî û tîpê latînî bibin. Ev ji bo zarokan gelek zahmet in. Ji bo wê yekê, wê hêsantîr be, ku hemû netewên hene, hew bi tîpên kirilî binivîsinin".

Lê, em dê vê sala bê, rojnama Riya Teze di sa bi tîpên latînî derxînin. Bi kêmanî, di destpêkê de, em dê rûpelek wê bi tîpên latînî binivîsinin.

Niştîman: Kek Tîmûr, ji dervî rojnama Riya Teze, tu rojname û kovarên din yên bi kurdî derdekevin hene?

Tîmûr: Na. Lê, em îsal dixwazin li Moskovayê rojnamak kurdî derxînin. Ev rojname wê tipê latînî bê weşandin û wê navê rojnamê Zozik be. Em dixwazin rojnamakê jî, li Erîwanê û li ser navê komela me ya nû bi navî "Ro" derxînin. Lê, di warê weşanê de kadirên me kêmin û ji niha û pê ve, divê em wan bi îmkânên xwe derxînin. Min hinek tecrûbe girtin li Swêdê, ku mirov bi çi awayî dikare xwe bi xwe rojnamakê derxîne. Em bawer in, ku em dê di sala teze de, dest bi weşana wan bikin.

Nîştîman: Kek Tîmûr, te di nava gotina xwe de, bahsa rojnama "Riya Teze" kiribû. Em dixwazin tu hinekî din li ser vê rojnamê rawestî û sedemên rawestandina wê di nava salên 1944-û 1955-an de ji xwendevanên me re rohnî bikî.

Tîmûr: Rojnama "Riya Teze" ji sala 1930-an de dest bi weşanê kir. Lê, 11 salan derket. Ev di dema Stalîn de bû. Di sala 1955-an de dîsa dest bi jiyana xwe ya weşanê kir. Ez sebebên girtina wê baş nizanim.

Rojname me, organa partiya Komunist û ya dewleta Ermenîstanê ye. Heta niha, rojnama me bi îmkânên wan derdiket û wan, em xwedî dikirin. Mesrefên rojnamê ji kîsê wan dihat kirin.

Lê, niha biryarek nû derxistin. Ev biryar ne hew ji bo rojnama me ye, ji bo hemû rojnamanê din jî ye. Ew rojnamên xwe bi xwe nikaribin xwe finansê bikin wê bê girtin. Gelek rojname li Sovyetistanê hene, ku ew di kanîna xwe xwedî bikin. Ji ber ku tîrêja wana 100.000 - 50.000 in. Têra mesrefên wan dike. Lê, ya me 5000 re. Ji ber wê jî, divê em hinek rê û îmkân bibînin, ku em bikaribin bi serê xwe derxînin.

Ev tiştekî baş e. Gava em rojnama xwe bi îmkânên xwe derxînin, wê rojname jî, ji bin tesîra partiyê û hukûmetê derkeve. Berê, em mecbûr bûn, ku qerarên wan wergerînin kurdî û çap bikin. Niha fîrsetek derdikeve,

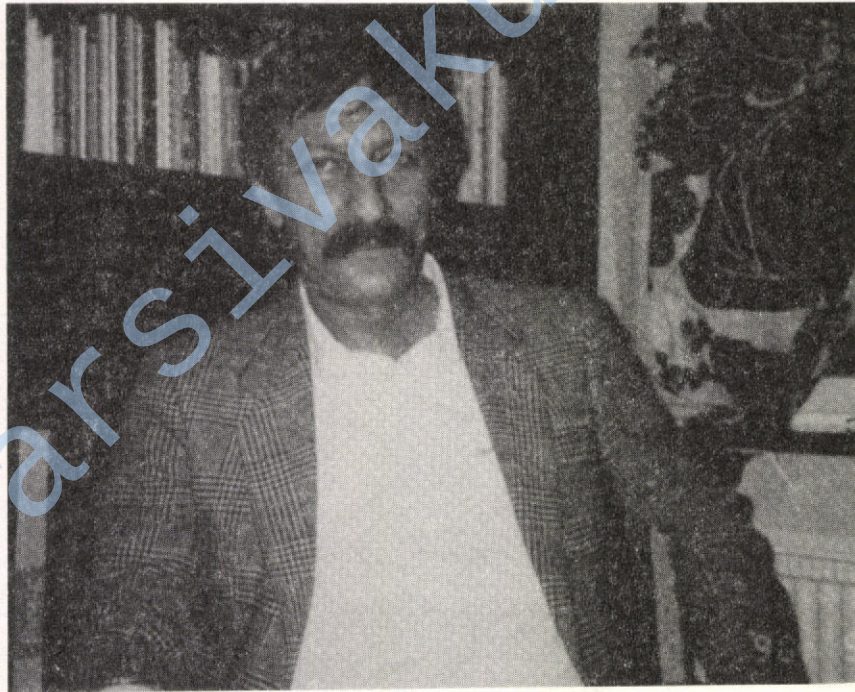
ku em rojnamê bikin malê gelê xwe. Ji bo ku em xwe finansê bikin, me bihayê rojnamê ji 2 rublan kiriye 15 rubil û em dixwazin aboneyên xwe zêde bikin.

Niha, em dersên zimanê kurdî bi tipên latînî didin. Û em dixwazin kurdê me hînî tipê latînî bibin. Ji ber ku piraniya gelê me bi tipên Latînî dinivîsin. Em dixwazin di vî warî de jî,

mak li Sovyetistanê derdikeve û "Riya Teze" ye. Ji xwe hew ev rojname li Sovyetistanê bi zimanê kurdî derdikeve. Biha yê wê ji bo abonetiya salê 100 Skr (10 ruble) ne

Nîştîman: Kek Tîmûr, em dixwazin bi taybetî tu hinekî li ser rewşa otonomiya Kurda ya ku di navbêna salên 1923-30-an de hebû rawestî. Sedemên hilweşandina wê otonomiyê çi bû û piştî wê çi tesîr li ser kurda kir?

Tîmûr: Ji sala 1923 heta 1930-an, otonomiya kurda li Azerbeycanê hebû. Navê wê otonomiyê "Kurdîstana Sor" bû. Bi navbenda laçin. Di wan salan de 42.000 Kurd li wê derê hebûn. Eger em normal bihesibînin, diviya bû niha 200.000 Kurd heba. Lê, di resmîyetê de, heta wan salên dawî jî Kurd li wê derê tune bû. Di dema otonomiyê de weşan û dibistan bi Kurdî bûn. Hêdî

Tîmûrê Xelîl

xwe nêzî hevdu bikin. Em difikirin, ku di sala bê de, em rûpelek ya rojname bi tipên Latînî derxînin û di vê rûpelê de tenê em dê li ser mesela kurdî mekala binivîsin. Bi vî awayî, em dikarin nivîsandinên kurdên ewrûpa jî di vê rûpela xwe de biweşînin. Em dixwazin abonên me li ewrûpa jî hebe. Eger em 1000 abonan li Ewrûpa bibînin, em dê bi hêsanî bikaribin rojnama xwe bi îmkânên xwe derxînin. Hêvîya me heye, ku kurdên li ewrûpa bi vî awayî piştgiya me bikin. Divê gelê me rojnama me xwedî bike.

"Riya Teze" 4 rûpel in. Heftê du caran derdikeve. Eger em bikaribin, em dê heftê 3 caran derxînin û bikin 8 rûpelan. Ev jî, bi abonên me û alîkariya bîghêje me girêdayî ye. Ji bo abonetiya "Riya Teze" dixwazim tiştekî din bêjim, ku navê rojnama me jî, di wê katologa navnetwî ya rojnaman de heye. Herkes dikare here postexana navendî û di riya wê de dikane bibe abone. Indeks a rojnama ev e: 69124. Gava mirov wê îndeksê bêje, postexanê dizane ku ev rojna-

hêdî Kurdên me asimle kirin. Hinek Kurdên me jî, xwe bi xwe asimle bûn. Sebeba reîsî ev bû ku hinek Kurd û Azerî dîne wan yek bûn. Yanî musliman bûn. Zordariya Partiya Komunist a Azerbeycanê di wan salan de gelek hebû. Ji ber ku hukmê otonomiyê di bin destê partiya komunist a Azerbeycanê de bû, wan jî politikak wiha dajotin ku kurda asimle bikin. Asimlekirin bi çend cûran dihat kirin. Lê Kurdên ku asimle nedibûn, Partiya Azerbeycanê di derheqê wan de ji hukumeta Moskovayê re rapor dişandin û dinivîsin, ku ew casûsiyê ji Tîrka re dikin. Hinaka jî di peseporîtan wan azerî dinivîsandin. Di wan salan de, kesekî nikaribû dengê xwe bilind bikra û şikayetê xwe bikra. Hinek kurdên me jî, ji wê derê rakirin, şandin Asya-Navîn û niha gelek Kurd li Asya-Navîn henin, ku sedî 80-ên wan, Kurdên ji Azerbeycanê in. Ji wan kesên li paseportên wan Azerî jî nivîsandibû, gelek dîsa dizanibûn ew kurd in û li kurditiya xwe xwedî derdiketin.

Niha, li welatê me gelek guherandin çê dibin. Ev îmkân dide Kurdên me jî, dengên xwe bilind bikin. Gelek kurdên me li Moskovayê ji bo wê otonomiyê mitîng çêkirin. Ew, ne hew kurdên ji Azerbeycanê bûn, ji 8 komarên ku kurd lê hene, kurd çûbûn wan mitîngan. Niha, gerek li ser ev pîrsê bisekinin û sebebên wan bûyeran çî bûn zelal bibe.

Nîştîman: Di wê dema otonomiyê de, tu rêxistinên kurdan û tu kovar û rojnamên bi navê otonomiyê derdiket hebûn?

Tîmûr: Li Sovyetîstanê wek tî zanîn, hew partiya komunîst hebû. Partiya Komunîst a kurda jî hebû, lê di bin tesîra Partiya Komunîst a Azerbeycanê de bû. Ji ber ku otonomî bi xwe di nava erdê Azerbeycanê de bû. Eger Kurda biryarek bigirtana jî, pêwîst bû ew biryar jî alî partiya Komunîst a Azerbeycanê bihata qebûl kirin. Lê wek tî zanîn, politika hukumeta Azerbeycanê dixwestin kurda asimle bikin û ev bi awakî hêdî-hêdî dikirin, ku kurd lê hay nebin. Niha piştî van guherandinên dawî çêbûn, Azerbeycanî mecbûr man bûjin, ku 14.000 Kurd îro li Azerbeycanê hene. Wek tî zanîn, berê wan digotin Kurd li Azerbeycanê tunene.

Nîştîman: Cihê wê Otonomiya Kurda li kîja herêmê bû.

Tîmûr: Otonomiya Kurda, li ser axa Azerbeycanê bû, di navbêna Ermenîstanê û Qarabaxa de dima. Ev navçeya, ku niha, bûye problemek mezin, di nava Ermenîya û Azerîyan de. Di navbêna Ermenîstanê û Qarabaxê erdek heye, ku ew "Kurdîstana Sor" bû. Loma, Azerî ji Ermenîya re dibê, "eger Qerebax erdê we ye, ji bo çî ji we hatiye veqetandin". Ermenî jî dibê: "Na, ji me nehatiye veqetandin. Ew erdê di nava Ermenîstan û Qerebaxê de ne erdê azerîya bû; Yê kurda bû. Lewra jî, divê hûn otonomiya kurda dîsa bide wan". Ji ber ku gava otonomiya kurda rakirin, Ermenîyê li Qarabaxê jî, tirsîyan ku otonomiya wan jî rakin. Azariya di wê demê de jî gelek zîlm û tadeyî li Ermenîyên Qerebaxê kirin û Azerîyan xwestin wan jî asimle bikin. Lê, Ermenîya xwe parastin. Ji ber ku dîne wan jî ne yek bû, hêsanîr bû, ku xwe biparêzin. Niha, Ermenî dawa otonomiya kurda jî dikin. Ji ber ku ev jî bo wan jî baş e. Têkiliya Ermenîstanê û Qarabaxê di nava erdê Kurdan wê derbas bibe.

Nîştîman: Wek tî zanîn, piştî "Glasnost" û Prestroyka" gelek guherandin û bûyerin mezin li welatên Sosyalîst û li Sovyetê jî çê bûn. Gelo ev çî guherandin jî bo kurda anî û niha rewşa kurda çawa ye?

Tîmûr: Gelek guhertinên baş çê bûn di nava me de. Meselê, dan û stendinên me berê bi Kurdên jî derve tune bûn. Têkiliyên me bi mîletê me re tune bûn. Çûn û hatin wek niha tune bû. Niha, ev heye û têkiliyê di nava Kurdên komarên din jî gelek xurtir e. Prestroyka jî warê Azadiyê de gelek tişt anî. Mesela em niha dikarin rojnâme xwe bi serê xwe derxînin. Ez nizanim ku wê rewş çawa be. Lê, di nava me de têkilî û hevgerînek çêbû ye û ev hevgerîna wê me bibe ber bi pêşdeçûyînek hîn mezin.

Nîştîman: Kek Tîmûr te behsa gelek komelên kurdan ku li komarên sovyet hene

kir. Gelo tu xebatek we heye ku hûn wan komelan di navendiyekê de bikin yek?

Tîmûr: Çend komelên kurd he- nin: 1) Komela me ya li Ermenîstanê, ku navê wê "Ro" ye. 2) Li Gurcîstanê "Hêvî" heye 3) Komela Rohnayî 4) Yek jî li Azarbeycanê çê bûye. Lê navbenda wê li Qazekîstanê ye. Ji ber ku nikarin li Azerbeycanê zêde kar bikin. Navê wê "Yekbûn" e. 5) Yek jî li Moskova ye heye.

Em dixwazin wan komelan di bin yek baskî de, di bin komela xwe ya li Moskova ye bicivînin. Bi riya komelan em dê bikanibin çand û edebiyata xwe pêşda bibin û mîletê xwe bêtir bidin naskirin. Dûre em dixwazin komele hinek karên din jî bimeşîne. Mesela, heta niha li Ermenîstanê kîja kadirên di "Riya Teze" ya jî di "Radîyoya kurdî" de bixebite, hukumeta Ermenîstanê qerar dida. Em niha dixwazin ev bi destê komela me bibe. Ji ber ku, em xwe bêtir nasdikin û em baştir dizanin ku kî dikane çî kar û xebatê bike.

Nîştîman: Di meha Hezîranê de Konferansek Kurda li Moskova ye çê bû. Tu dikare ji kerema xwe re hinek informasyon di derheqê wê konferansê de bidî?

Tîmûr: Cara pêşîn bû ku di dîroka me de, ku hemû kurdên li komarên Sovyetê li moskovayê hatin cem hevdu. Hinek Kurdên ji Kurdistanê û yên ji Ewropa jî hatibûn beşdarî wê konferansê bûn. Gelek ronakbîr,

rojnamevan û mirovên navdar, ku endamê lîjîna merkezî ya Partiya Komunîst ya Yekitiya Sovyetîstanê jî hatibûn wê civînê. Tiştê herî girîng ew bû, ku me mîletê xwe da naskirin. Gelek rojname li Sovyetîstanê li ser vê meselê nivîsandin. Geleka nizani- bûn, ku berê otonomiya me hebû û bê suç Kurd surgûn kirine. Di nava kur- dan bi xwe jî têkilî çê bû, ew têkilî heta niha dewam dike. Biryar û dax- wazên konferansê yên sereke ev bûn: 1) Otonomiya Kurda dîsa bidin wan, 2) Çend kovar û rojnamên din li kom- aran derkevin. Lê, rojnamek jî, ji bo hemû kurdên Sovyetê derkeve. 3) Li gundên ku dersên zimanê kurdî tu- neye, li wan deran jî dersên kurdî bê dan hwd.

Nîştîman: Zor sipas ji bo vê hev- peyvînê.

Tîmûr: Ez jî sipas dikim.

TU GULA CÎHAN Î

Tu hemî rez û bax û bîstani
Tu hemî zevî bajar û gundi
Tu dest û çiya zozan û mîrg û kanî
Tu dayika ozanê wek Ahmedê Xanî

Tu dayika mîrxasê wek Rustemê Zafî
Çiyayên te ne Bagot û Ararat û
Sîpanê Xalet
Di nav çiyayên te da şîr dibin gul û rihan
Di nava te da di herîkî çem û kanî

Wek çemê Xabûr Dicle û Ferat
Di nav zozanên teda diçêrin pezkovî
û kahrên Xezalan
Lê îro çibikî tu mayî dibin destên nayaran
Te xirakirine tafankirine wêrankirine

Bax û bîstan gul û rihên te hişkirine
Ava çem û kaniyên te jahr kirine
Bajar û gundên te bi çekên kîmyawî
şewitandine
Zarok pîr û cuwan û kal tev paritandine

Qet xema nexwe dayika Kurdan
Waye çiyayên te serê xwe hildan
Kîşandin ser xwe tavên reş tavên giran
Bi hawar û gaziye te hatin mîrxasên
Kurdan

Em ê bi şahî û dîlan cejn û Newrozên
Pîrozkin li ser Çiya û Zozanên Kurdistan
Em ê ji nû va şîr bikin bax û bîstan
Emê avê bidin baxçê gulên

11.10.1990

Ferhat Gundi

Di van demên talî de, li Swêdê pêlên krîza borî bilind dibin. Ji bo vê "sedemê" jî, hukumeta swêd dixwaze gelek îmkanan ji navê rake. Civîkên wê di giraniyê de li ser garisên biyaniyan datîne. Hukumet jî niha de dixwaze, ku dersên zimanên zikmakî jî holê rake.

Li ser vê biryara hukumetê, Federasyona Komelên Kurdistanê belavokek belav kir û panelek li dar xist. Di vê panelê de qasî 150 guhdar, mamoste û şagirt başdar bûn.

Ji ber giringiya vê meselê, em belavoka Federasyona Komelên Kurdistanê li jêr diweşînin.

Nîştîman

HUKÛMET DIXWAZE ZIMANÊ ZIKMAKÎ JI NAVÊ RABIKE

Di paketa krîzê ya hukumeta Swêdê de, dibistan di rêza yekemîn de ne. Hukumeta Swêdê di xwaze çûyînen (mesrefên) dibistanan kêmkir. Ji vir şûn ve li dibistanan xwarina zarokan bi peran be. Bav û dê, bi pereyê xwe pirtûk, defter û materyalên dibistanê bikirin. Herweha di paketa krîzê de, kêmkirina zimanê zikmakî (hemspråk) jî xala (niqta) herî sereke û girîng e.

Li gor pêşniyariyên hukumetê, pêwîst e, ku bi carekê de çûyînen perwerde û hînkirina zimanê zikmakî ji sala bê ve, ji nivî kêmtir bibe. Û perwerde û hînkirina zimanê zikmakî dewrê belediyan bibe. Herweha taxên ku zarokên biyaniyan li wir kêmkirina zimanê zikmakî, li wir diqede. Lê, li taxên ku biyanî gelek in jî, piştî girtina dibistanê, hemû zarok li cîhekê, an li dibistanekê kom bin û heta saet 6-an perwerde û hînkirina zimanê zikmakî dê dom bike.

Baş dîyar dibe ku piştî van guhartinan, êdî zimanê zikmakî jî navê tê rakirin. Di warê jî navê rakirina zimanê zikmakî de, ev gava yekemîn e, ku hukumet dixwaze bavêje. Ev politîka, politîkayekê kevin e. Politîkaya berî 1970-î ye. Polî-

tîka asîmîlekirina biyaniyan e. Ev politîka li dij hemû grûbên biyanîyan e. Lê, bi taybetî li dij grûba me Kurdan e. Zerara wê ya herî mezin, ji me Kurdan re ye. Ji ber ku piraniya ew grûbên biyanî yên din, xwedî dewlet in. Ziman û kultura wan wenda nabe. Lê, ya me, ji xwe li welêt jî qedexe ye. Qet nebe li Swêdê, zarokên me di heftê de saetek-du saet îdenteta xwe nas dikir û zimanê xwe fêr dibûn. Niha ew jî, ji destê me Kurdan diçe.

Gelî Kurdan!

Ev pirs, ne bi tenê pirsê dê û bavên Kurd e. Ya me hemû Kurdan e. Pirsê netewî ye. Pêwîst e, ku em hemû di vî warî de piştigiriya dê û bav, rêxistin û Federasyona Kurd bikin. Di çalakîyên Federasyonê de beşdar bibin.

Gelî rêxistin û komeleyên Kurd!

Di vê xebatê de, pêwîst e, ku her rêxistin û komele, bi şewekî aktîv cihê xwe bigire. Bi Federasyonê re hevkarî û alîkarî divê. Em her kes di warê xwe de, bi rêxistin û sazgehên swêdî û biyaniyan re dan û satandinan pêk bînin. Ji wan re, di vî warî de daxwazên xwe pêşkêş bikin.

Gelî dê û bavan!

Zarokên me, hêviyên me yên rojên pêş in! Pêwîst e, em hemû bi hevdu re, vê pirsê han girîng bigirin. Heta ji destê me bê em fersen nedin ku zarokên me, di nav civata Swêdê de asîmîle bibin û bihelin. Bi Federasyon, rêxistin, mamosteyên Kurd û swêdî re têkiliyan geş bikin. Dîtin û daxwazên xwe, ji wan re pêşkêş bikin. Di nav kar û xebata Federasyonê de aktîv cîhên xwe bigirin.

Em, wek Federasyon hewl didin, ku di vî warî de, bi perpirsiyarê hukumetê, wezîrê biyaniyan, wezîrên perwerde û dibistana, partiyên li parlamentoyê û bi rêxistinên biyaniyan li Swêdê re, têkiliyan pêk bînin. Dîtin û daxwazên xwe pêkkêş wan bikin. Ev mafê me yê demokratîk e. Divê em pasve gav navêjin. Em dê we, di vî warî de, peyder pey agahdar bikin.

13.11.1990

Stockholm

**Federasyona Komelên
Kurd Li Swêdê**

ZAZAKÎ

ZAZAKÎ

ZAZAKÎ

ZAZAKÎ

WELAT HESKERDOXON RA

Omarey hîrêşîney NIŞTÎMAN di nûştewik ser ZAZAKÎ di omêb nûştîş. Ez wazena çend qalû seri binûso. Vernî wazeno nûştuxon Niştîman ombarekî biko. Û cadayîş Zazakî zî ayayey mavo. Seki nûştêdi zî yevn diyayêş: "Wextî wextino di roşembîr ma Zazay kem bî û ay kî bî zî goş nêda gironey ena mesela." Mesela zaf akerdeya. Yew vatey ma verîno estû: "Dêseyri vono vewey bieşnaw." Eyri roşembîr ma kem nîy. Le roşembîr ma kompleksî, ser ena mesela di nêwazen nê bar big ser xo, nezî zede mineqeşe bikîrî. Sebeb inavû: Teberî ma di xerîb zî zonî ma mûsay û yîn zî gorî xo teqîb kenî. Nûştewûk heta înkaxerîbo serî zonî ma di nûşt û îdaîk tede estû? Heta înkaxewabîk kê mird bikû, nê amow dayîş.

"Veng veng veng dano!
Roşembîr veng dono!
Şîma vîzer tepayîbî!
Lê eyri tîpa memonên
Paştay to wa xelq to bo!
Pey fîsokey û nermey!
Sisto misto gûre neşîn!
Bilavay û lep akerdîş!
Kê cay pey nê resinî!
Xapênayîş kê xo xapênî!
Zer wa zerey Zaza yîb!
Her cad wa herî vaco!"

Roşembîronî ma ra eyrî çîkewûk yenû wati. Teberî welat di eylonî (qico) xo lazîm bimûsnî wendî û nîtiî Zazakî. Ma înikî ekenî binûs lazîmo ma tay çîyorî xo hazîr bikîrî. Ombazîkî rezîmon ma zonî lazîmo nûtoxon neworî ardîmey bikîrî. Aeyik hetî rezzîmon ra kerdî lazîmû ma per gorî zonayey xo ser vîndîr. Zonîk newe yenû nûştîşî, nûştîşî newe di ke biwaz newazey tede xeta vîrazena. Çîw mîhûm ke xo awer berî. Proplemî re-

zîmon eyr est ûû en lezlezîz hal nebenû. Le ez ona pey inono kî ke xo bînek bîbetelîne û ser kemasey xo di vîndîrse, ke eken kemasey xo kem bikî. Mîhûmatey zonî zaf esta. Ke zonî xo rînd nemûsî ke yewna zonî rînd nemûsen. Lazîm ma qîmet zonî xo bizonî, zon ehsîyek kew, zon nebse kezî neben. Biyayîey çînebiyayîey zonî kera bewlîben. Zon ma Zazakî ma kerdî inson, le ma heta cyro heq zonî xo Zazakî nedaw. Seki aîr Zazayon Malmîsanîj eîr xo PAWÎTî di zi vano!" Mesaje partî pawîtî embaz pawîtî wa goe yîni bîreqe hela aye kî erey kewene mektûbe wata pawîtî... Derde pawîtî neanceno!"

(1 insonî ma Kûrdo, partî ma, pawey yewnorî, yew çîk ikû, eger hesabî yînerî omese der wayervîcenî, eger neomese pay donîtro. Zîxto konîtura û çîk zi neken. Enî halîkî zaf xîrabû. Eyri ma perîno serî gûre estû, lazîmû ma pawey yewbîni newîndîrî. Persîkî ma xora persîkîrî gerkenobû: Eyri semedî welat xo, milletey xo, ombazonî xo, zonî xo mî seke? çîkowîk ma keni zi lazîmû zonî xo ra binûsî. Emel e nûtiî neen. Emelîkî nerû nûti wertera vînbên û inû. Sîba (metîd) Kûrdîstanî kew serbest û serbîxo di insonî ma kî persî û vacî kî, pilonî ma marî çîna verda? Ez tey ehmako vînenî, vonî ena Zazakî zi marî kocara vecîyay? Vonî, ma Tîrkî zon inûs û biwonî, Zazakî çî hewceya. Le, wa per pey bizonî kîffelatîy yew millet zonî yîra nîzdira gîredayeya. Zon çîneb semîle zî çîka. Watey faîstonî Tîrkon zi enoy.

09.10.1990 BRUSK

EY EMBAZ NEDÎM

Ey ambaz NEDÎM,
ey heval QEYA!
Tîmarî zey fînd û çîra,
di ewa tarî di bîroşno hera
Tî rizgarwanîkey zîrek mîyan
Kûrdîstan ra.
To waştînî vecî bîne destan ra.
Zîndane Dîyarekîrî bî namew
vengi.
Înan tede tî kerdîbî tengî.
Ezyet bî to kerd, la helesnayne.
To serey xû nîmîz nîkerde û sîrrî
xû nîdayne.
Cellatî sû bîne dest eştîni dar.
Metode b'er b'eri ardene bikar.
To xû verdabî dî zîndano tarî dî.
Xebatê to yê teberîw û zerrî dî.
Neyarû xayîni ro kîştîş to bîkar.
Kar û xebatê to yê kerdêne h'esar.
Şewê henî di kemîn rûnabî.
A kemîn ra tî bê aga bî.
Xayîni û ceşîkî ê destê tarî
Tî bî şehîd bîdestê neyarî.
Tî şehîdê Kûrdîstanî nêşnê ma
vîra.
Ma go heyfê to bigîr nîzdira.

10.10.1990

ARIYAN

Kemîn...: Dom, Faq
Sû.....: Hêrs
Agab: Bexeber

GELE BIRARÛ!...

Her cemat yew zwenî yî estû. Tû inso çînû kî, wexto deykê xwî ra benû yew zwenî yî çîne bû. Yew vatey şarî ma estû vûnî: Zwenî teyr û tûr, mar û mûr zî dahî estû. Merdîm pey zwenî xwî yenû sinasnayîş. Zwenî ma zazakî, zwenî kî şîrîni û weşû. Şîma zî wayrî zwenî xwî vîcên !.. Her cadî zazakî qal bikîrên... Egersîma zazakî nêzûnî, bimûsên!.. Key xwî dî û qîcûnî xwî di zazakî xebêr bîdîn... Eger şîma wazîni zazakî xwî ver bîrî û weş xebêr bîdî, serî zwenî xwî di zaf bîxebîtên. Her wext zazakî bîwûnên û binûsên!..

Wendê û zunayê zazû !..

Ser zwenî xwî di xebat bikîrên kî, sîba wa qîcê şîma û şarû xerîbî nêvacû kî: Qey heya înkay şîma zwenî xwî rî tawêy nêkerdû? Inî yew wezîfe kû zaf pilû şîma serdî. Qîcûnî xwî û şarî xwî verdî, xwî şermîzar mekîrên !.. Dest bîdên pey roc vîrî, ina mesûlîyetê xwî bîyarên ca !.. Eger welatî xwî û şarî xwî ra heskîni, gerek şîma zwenî xwî ra zî hesbîkîrî !.. KURDISTAN'ûserbest û xwî ser dî, şîma pey zwenî xwî qîmet veynenî û eşkîni xwî ver bîrî.

AGİK - AKKA KONFERANSI VE KÜRDİSTAN GERÇEĞİ

19-21 Kasım 1990 tarihleri arasında Fransa'nın başkenti Paris uluslararası iki büyük toplantıya sahne oldu. Aynı proram çerçevesinde ve bir arada gerçekleşen bu iki toplantı kısaca AGİK (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı) ile AKKA (Avrupa Konvansiyonel Silah İndirimi Antlaşması) olarak adlandırıldı. Bu yazıda kısaca bu iki toplantının sonuçlarıyla, Kürdistan ve Kürt halkını ilgilendiren boyutları üzerinde durmak istiyoruz.

AVRUPA GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ KONFERANSI (AGİK)

Paris'in Klebel caddesindeki Dışişleri Bakanlığı salonunda yapılan "Avrupa Güvenlik Ve İşbirliği Konferansı" (AGİK) gerçekten de son yılların uluslararası en büyük konferanslarından biriydi. AGİK, uluslararası çevrelerde çok büyük isimlerle tanınıldı. Örneğin, "yüzyılın zirvesi", "tarihsel buluşma", "özgürlük, barış, demokrasi, istikrar yolunda tarihi antlaşma..." vb.

AGİK zirvesine Avrupa'dan 32 ve Amerika kıtasından da ABD ve Kanada'da içinde yer aldığı toplam 34 ülke katıldı. AGİK'e taraf olmayan tek Avrupa ülkesi olan Arnavutluk ise zirveye gözlemci olarak katıldı. AGİK'e katılan ülkeler şunlardır: Avusturya, Belçika, İngiltere, Bulgaristan, Kıbrıs, Çekoslovakya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Liechtenstein, Luxemburg, Malta, Monaco, Norveç, Hollanda, Polonya, Portekiz, Romanya, San Marino, SSCB, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Vatikan, Yugoslavya, ABD, Kanada. Akdeniz'de kıyısı bulunan ülkelerde AGİK'e gözlemci statüsüyle katıldılar. Üç gün süren AGİK zirvesine katılan ülkeler Devlet Başkanlığı veya en az Başbakanlık düzeyinde temsil edildiler. Türkiye hem Cumhurbaşkanı Turgut Özal, hemde Başbakan Yıldırım Akbulut tarafından temsil edildi. Fransa Cumhurbaşkanı Mitterand tarafından açılan AGİK zirvesinde Mikhail Gorbaçov, George Bush, Margaret Tachaer, Helmut Kolh gibi günümüzün büyük liderleri bir araya geldiler. AGİK zirvesi 21 Kasım 1990 günü bir sonuç bildirgesiyle kapandı. AKKA yine bu Konferans (AGİK) çerçevesinde imzalanan bir antlaşmaydı.

AGİK'in geçmişi 1970'li yılların ortalarına kadar dayanıyor. Temelleri

1975 Helsinki Konferansı'nda atılmıştır. Denilebilir ki AGİK'in bugünkü sonuçları "1975 Helsinki Uluslararası Nihai Sözleşmesi"nde belirlenen hedeflerin öngördüğü sonuçlardır. Ayrıca 1989'da Viyana'da yapılan AGİK'in "İnsan Hakları Boyut Toplantısı" bu yılın Ekim ayında Kopenhag'da George Bush ile Mikhail Gorbaçov arasında yapılan görüşme Paris zirvesinin olgunlaştırılmasının ön adımlarıydı. AGİK'in ikinci zirvesi 1992'de Finlandiya'nın başkenti Helsinki'de yapılacaktır.

AGİK Sonuç Bildirisi:

21 Kasım 1990 tarihinde yayınlanan AGİK Sonuç Bildirisi "Avrupa'nın Geleceği İçin Paris Belgesi" başlığını taşıyor. 34 ülke tarafından imzalanan sonuç belgesi ilgili ülkeleri bağlayan bir antlaşma metni hükmünde değildir. Ekleriyle birlikte 45 sayfayı bulan sonuç bildirgesi "Yeni Bir Demokrasi, Barış Ve Birlik Dönemi" ile "Geleceğe Yönelik Tasarılar" ana başlıkları altında ağırlıklı olarak "insan hakları", "demokrasi", "hukuk devleti", "barış ve istikrar dönemi", "azınlık hakları", "karşılıklı güven ve işbirliği", "güvenlik", "ekonomik işbirliği ve hür teşebbüs", "çevre sorunları" vb. temel ilkeleri ele alıyor.

AGİK'in öne çıkardığı ve sonuç bildirgesinde özellikle yer verdiği "insani boyut"tur. AGİK'in insani boyutu yani insan hakları sorunları başlı başına üzerinde durulan bir konudur. AGİK'in insani boyutunda, yani insan hakları sorunları toplantısında üzerinde durulan ve sonuç bildirgesinde yer verilen konular şunlardır: Kişilerin evrensel hakları ve eşitliği, azınlık hakları, hukukun üstünlüğünü güvenceye alan taahhütler, serbest ve adil seçimler, seyahat özgürlüğü vs...

Kuşkusuz AGİK zirvesinin sonuçları Dünya'da tüm ülkeleri, devletleri, halkları, uluslararası kurum ve kuruluşları ve hatta tek tek bireyleri doğrudan ilgilendiren konulardır. Dünya'da çok büyük değişimlerin meydana geldiği, uluslararası düzeyde yeni bir yapılanma sürecinin yaşandığı günümüzde bu gelişmelerin dışında kalmak mümkün değildir. İçinde bulunduğumuz teknoloji ve iletişim çağında Dünya'nın en ücra bir köşesinde meydana gelen bir olay ve gelişme doğrudan tüm insanları etkiliyor. Bu anlamda AGİK sonuçları bir bütün olarak üzerinde durulması ve tek tek irdelenmesi gere-

ken konulardır. Ancak biz burada, yaşadığımız süreçte daha çok Kürdistan'ı, Kürt halkını ve Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesini ilgilendiren noktalar üzerinde duracağız. Bu anlamda AGİK sonuç Bildirgesi'nden kısaca bazı bölümler vermek istiyoruz:

"İnsan hakları, demokrasi ve hukuk devleti: Yasalarla güvence altına alınan devredilemez haklar olan insan hakları ve temel özgürlükler tüm insanlar için geçerlidir. Hükümetlerin temel sorumluluğu bunları korumak ve işletmektir. Demokratik hükümet halkın iradesine dayanır..."

"Her fert, ayrım gözetilmeksizin, vicdan, din ve inanç, ifade, dermek kurma, şiddete yönelik olmayan gösteriler düzenleme ve seyahat özgürlüğüne sahiptir."

"Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz, göz altına alınmaz, işkenceye veya zalim, insanlık dışı ve aşağılayıcı hiç bir ceza yada muameleye tabi tutulamaz."

"Ulusal azınlıkların etnik, kültürel, dil ve din kimlikleri korunacaktır ve bu azınlıklara mensup kişiler hiç bir ayrıma uğramaksızın ve yasa önünde tam bir eşitliğe sahip olarak kimliklerini ifade etme, koruma ve geliştirme hakkına sahiptirler."

AGİK Sonuç Bildirgesi'nden buna benzer alıntılar çoğaltmak olanaklıdır. Ancak, burada ne buna olanak vardır ne de gerek vardır. Bizim açımızdan sorun bu ve benzer noktaların Türkiye koşullarında bir sonuç verip vermeyeceği ve Kürt halkı açısından ne ifade ettiğidir.

Biliyoruz ki, uluslararası antlaşmalar uluslararası zorunluluklardan doğan antlaşmalardır. Uluslararası antlaşmalar galip ile mağlup arasında yapılan antlaşmalar dahi olsa tarafların birbirlerini birer güç ve taraf olarak kabul ederek vardıkları antlaşmalardır. İkili veya çok taraflı antlaşmalarda taraf durumuna gelebilmek için muhatap alınacak kadar bir güç ve konuma sahip olmak gerekiyor. Bu tür antlaşmaların niteliğini ve sonuçlarını belirleyen güçler dengesidir, son tahlilde ekonomik, politik ve askeri alanda güçlü olan büyük kuvvetlerdir. İkili ve daha çok taraflı antlaşmalarda her güç antlaşmayı kendisine göre yorumlar ve kendi çıkarlarına göre hayata geçirmeye çalışır. AGİK'te Dünya'ya yeni bir düzen vermek isteyen büyük güçlerin yedeklerine aldıkları diğer devletlerle kendi çıkarları doğrultusunda

oluşturdukları bir platformdur. Kürt halkı hala bu tür uluslararası platformlarda kendini muhatap (taraf) kabuledebilecek bir güç ve konuma gelebilmiş değildir. Dünya'da bu günkü koşullarda Kürt halkının iradesine tercüman olabilecek, onun haklarını ve çıkarlarını savunacak uluslararası düzeyde bir güç ve kuruluşta yoktur. AGİK'in Kürt halkı ve Kürdistan'a ilişkin etkilerini ve sonuçlarını bu bağlamda irdelemek gerekiyor.

AGİK'in bu aşamada Kürt halkını ve Kürdistan'ı ilgilendiren yanı onun "İnsani Boyutu"dur. Kürdistan'ın en büyük parçasını sömürgeleştiren TC devleti AGİK sonuç bildirgesine imza koyan taraf olarak bunun gereklerini yerine getirecek midir? Yada en basit bir düzeyde "insan hakları" çerçevesinde de olsa Kürt halkına yönelik uygulamalarında bir değişiklik olacak mıdır? Buna bağlı olarak asıl sorulması gereken soru şudur: TC devleti AGİK ve benzeri uluslararası antlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmedigi zaman ilgili diğer tarafların yaptırımcı bir tavrı olacak mıdır?

Buna kesinlikle inanılmamalıdır. Son dönemlerde Kürt sorununun çözümünde umutlarını uluslararası gelişmelere (barış ve yumuşama) bağlayan ve soruna "insan hakları çerçevesinde" bakan kimi çevrelerin giderek bu tür eğilimlere angaje olduğunu görüyoruz. Bunlar ya Dünya gerçekliğini görmüyorlar ve Türk devletinin karekterini tanıtmıyorlar, yada hayalperestlik düzeyinde iyimser düşünüyorlar. Sevr Antlaşması'nı geçersiz kılıp onun yerine Lozan'ı geçiren TC devletidir ve bunu onaylayan batılı emperyalist güçlerdir. İnsan Hakları Everensel Beyanname'si'ne, BM'ler İnsan Hakları Sözleşmesi'ne, Avrupa Konseyi Kararlarına, Helsinki Nihai Senedi'ne, Uluslararası İşkenceyi Önleme Antlaşması'na, İşkenceye Karşı Avrupa Sözleşmesi'ne, vs. imza koyan ve bunları kendi ülkesinde kendi halkına dahi doğru dürüst uygulamayan TC devletinin, Kürt halkına karşı uygulamayacağı ortadadır. Bu tür antlaşmalara imza atan diğer ülkeler, BM'ler ve uluslararası kuruluşlar Türkiye'ye yönelik yaptırım gücü olan hiçbir uygulamaya girişmediler. Bundan böylede ciddi bir tavra yönelecekleri beklenilemez. Bu anlamda AGİK kararlarının dolaylıda olsa Kürt halkına yönelik sonuçları fazla bir şey ifade etmiyor.

Bilindiği gibi bu tür uluslararası platformlarda Türkiye'nin en çok sıkıştığı iki konu vardır: **Azınlık hakları ve insan hakları sorunu.** Kürt sorunundan dolayı uluslararası platformlarda Türkiye bu iki konu'ya (özellikle

azınlık haklarına) daima ya karşı çıkmış, ya çekimser kalmış, ya da çeking-esini koymuştur.

AGİK sürecinin önemli bir toplantısını oluşturan Viyana toplantısında "insan hakları çerçevesinde" "azınlık hakları"da geniş boyutları içinde tartışıldı. Türkiye, Viyana Kapanış Belgesi'nde yer alan "azınlık hakları konusu"na karşı çıkarak, bunun kendisini bağlamayacağını açıkça ifade ederek, belgelere çeking-esini koymuştur. **"Türkiye bu belgenin "bölgesel kültürler" için geçerli olamayacağını savunurken bu tezini, belgenin yorumlanmasında terörizme özel bir ağırlık vererek güçlendirmiştir."** (Cumhuriyet, 19 Kasım 1990) Türkiye 6 Ağustos 1990 tarihli bir mektupla merkezi Strasburg'da bulunan Avrupa Konseyi'ne "Güneydoğu" bölgesinde (Kürdistan'da) insan haklarını askıya aldığı bildirilmiştir. Sözümona "insan hakları"nı, Dünya'da barış, demokrasi ve özgürlüğü egemen kılma sürecinin gündemine birinci madde olarak koyan "barış ve demokrasi" güçleri Türkiye'nin bu tavrına karşı sesiz kaldılar.

Kaldıkları, burada bir noktanın altını çizerek belirtmek isteriz: Kürt sorununu "azınlık hakları sorunları" veya "insan hakları sorunları" düzeyine indirgemek ve çözümünü de bu temelde aramak emperyalist bir önermedir, emperyalist güçlerin dayattığı bir çözümdür. Kürdistan ulusal demokratik güçleri bu tür önermelere ve bu tür çözüm yollarına karşı son derece duyarlı ve sorumlu davranmak zorundadırlar. Özellikle Dünya'nın yeniden biçimlendirilmek istendiği bugünkü uluslararası süreçte!..

Kürt sorunu ülke düzeyinde "bir ülkenin devrimi" sorunudur ve "bir halkın ulusal kurtuluş mücadelesi" sorunudur. Bunun uluslararası düzeydeki anlamı Ulusların Kendi Kaderlerini Kendilerinin Tayini Hakkıdır. (UKKTH) Somut olarak Kürt halkının özgür ve bağımsız bir devlet kurma hakkıdır. Kürt sorunu (neyi ifade ettiği bile açık olmayan) "insan hakları sorunu" veya "azınlık hakları" soruna indirgenemez. 25 milyonluk nüfusu ve 500 bin km kareden fazla yezölçümü ile Kurdistan ve Kürt sorununu bu tür kavramların içine sığdırmak akıl kârı değildir. Dünya'da yaşanan "barış ve yumuşama sürecinden" yararlanmak, uluslararası alanda son yıllarda güncellik kazanan "insan hakları mücadelesi"ne katılmak ve bundan yararlanarak Kürt sorununu enternasyonalize etmek elbette gereklidir. Bu, Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesine ters değildir. Mücadele bir bütündür ve her alanda yürütülmelidir. Ancak,

kendi kaderini kendisi tayin etmek isteyen Kürt halkının mücadelesi ile Onun kaderini ona rağmen tayin etmek isteyen uluslararası güçlerin çözümleri arasında kalın bir hat çekmek zorundayız. Bugün her zamankinden daha çok güncel olan bir görevdir bu.

AGİK zirvesi ve Sonuç Belgesi bu anlamda da eğlendirilmelidir. Kürt Sorunu dahil, Dünya'da tüm ulusal Sorunları "genel ve soyut" Bir çerçevenin içinde "azınlık hakları" düzeyine indirgeyen AGİK bunu da şu hükme bağlıyor: *"...devletlerin toprak bütünlüğüne yada siyasi bağımsızlığına karşı her türlü tehditten yada güç kullanmaktan kaçınılacağı konusundaki kararlılığımızı yineleriz."* deniliyor. Açıkça ki AGİK Sonuç Bildirgesi lafzıyla ve manasıyla Dünya'da mevcut statükoyu korumayı hedefleyen bir belgedir. Daha sonra AKKA'nın sonuçlarında da göreceğimiz gibi Kürdistan gibi sömürge ülkelerin sömürge statüsü somut olarak bu antlaşmayla bir kez daha onaylanıyor.

Kuşkusuz AGİK'in Dünya çapında olumlu bazı gelişmelerin önünü açtığı da bir gerçektir. AGİK, Dünya'da yaşanan barış, yumuşama ve silahsızlanma sürecini güçlendirecek; insan hakları, demokrasi, demokratik hak ve özgürlükler, çevre sorunları gibi global sorunlarda atılan adımları hızlandıracak ve uluslararası işbirliğini daha da ilerletecektir. Daha önce belirttiğimiz gibi AGİK Sonuç Bildirgesi'nde yer alan noktaları tek tek ele alarak detaylı bir şekilde irdelemek gerekli ve yararlıdır. Ancak biz öncelikle, bunun Kürdistan'la ilgili doğrudan veya dolaylı boyutları üzerinde durduk.

Diğer yandan AGİK Dünya'da önemli gelişmelerin yaşandığı ve uluslararası düzeyde yeni bir sürecin başladığı bir dönemde toplandı. Doğu Avrupa ülkelerinin bir çözülme ve dağılma sürecine girdiği, kamplarası rekabetin giderek ortadan kalktığı, başını ABD'nin çektiği emperyalist dünyanın kendine daha çok güven duyduğu, Dünya'da "zenginler/yoksullar" ayrımının giderek derinleştiği ve soğuk savaşın bitmesine rağmen bugün Körfez kriziyle Ortadoğu'da sıcak bir savaş ortamının yaşandığı bir dönemde toplanan AGİK tüm bu gelişmelerin etkide bulunduğu bir sonuçla kapanmıştır. Ve hiç şüphe yoktur ki AGİK'in sonuçlarından en çok memnun olan emperyalist ülkelerdir. Miterand konferansı açış konuşmasında kişisel görüş olarakta olsa büyük bir memnuniyetle AGİK'in "Avrupa Konfederasyonu"na dönüşmesi yolundaki temenilerini dile getirmekten geri kalmadı. Diğerleri de şu veya bu şekilde

daha bu aşamada bu temenilerini (daha doğrusu politikalarını) "Birleşik Avrupa", "Büyük Avrupa", "Özgür ve Bütünleşmiş Avrupa", "Atlantik'ten Urallara Barış İçinde Birleşmiş Avrupa" vb. sloganlarla ifade ediyorlar.

Anlaşılan Lenin'in öngördüğü işçi sınıfının iktidarındaki bir "Birleşik Avrupa Devletleri" düşüncesinin hayat bulmasına daha çok zaman vardır. Ya ezilen halklar? Açlıkla, baskıyla, askeri-faşist diktatörlüklerle, emperyalist müdahalelerle ve sömürgeciliğin kalın zincirleriyle çevrelenen Üçüncü Dünya ülkeleri? Üçüncü Dünya'nın sömürge, yarı-sömürge ve bağımlı ülke ve halkları açlık ve sefaletle boğuşurken; bu halklar askeri ve faşist diktatörlüklerin kanlı iktidarlari altında ezilirken; bölgesel savaşlarda binlerce ve hatta milyonlarca insan yok olurken Dünya'da barış, yumuşama, özgürlük ve demokrasiden ciddi bir şekilde bahsedilebilir mi? Yoksa bütün bu yüce değerler sadece emperyalist Batı Dünyası için mi geçerlidir?

AVRUPA KONVANSİYONEL KUVVET İNDİRİMİ ANTLAŞMASI (AKKA)

19-21 Kasım 1990 tarihleri arasında gerçekleşen AGİK ve AKKA toplantıları aynı sürecin birbirini tamamlayan halkalarıdır. AGİK siyasi sürece ilişkin olup tarafları bağlayıcı kılmayan, buna karşın AKKA askeri alana ilişkin olup tarafları bağlayan yükümlenici bir antlaşma hükmündedir. AGİK ile AKKA arasındaki temel fark budur. Ancak yine de AKKA, AGİK çerçevesinde imzalanan bir antlaşmadır.

AKKA, NATO üyesi 16 ve Varşova Paktı üyesi 7 ülke tarafından imzalandı. AKKA'nın "tarihin en kapsamlı ve en karmaşık silahsızlanma antlaşması" olarak tanımlanması yerinde bir tanımlamadır. AKKA, bu güne kadar sürdürülen silahsızlanma sürecinin doruğudur. Barış, yumuşama ve silahsızlanma sürecinin daha da güçlendirilmesi ve Dünya'da savaşırsız bir geleceğin kurulması için umut verici bir gelişmedir bu. Elbette bu düşünsel planda söylenen ve istenilen bir şeydir. Ancak emperyalizmin temel karakteri değişmediğine göre, emperyalist ülkeler ve emperyalist tekel grupları gerekte bu tür antlaşmalara ne kadar bağlı kalabileceklerdir? Emperyalizmin göbek taşına oturan dev silah tekelleri için "barış, yumuşama silahsızlanma ve demokrasi" gibi idialler ne kadar geçerlidir? Emperyalistler arası rekabet ve çelişkiler bitmiş değildir, daha fazla kâr ve daha çok sömürü ilkesi devam ediyor. Savaş emperya-

list-kapitalist sistemin doğasında var olan bir olgudur. Ama biz konuyu daıtmadan, böyle bir antlaşmanın geçici bir sürede olsa, Dünya'da barış ve yumuşama sürecine hizmet ettiğini belirtelim. Bununla birlikte madalyonun birde diğer yüzü vardır. Birazdan onada değineceiz.

AKKA, Avrupa merkez kabul edilerek 4 bölgeye göre hazırlanmıştır. Antlaşma, onu imzalayan devletlere bu dört bölgede konvansiyonel silah indirimini belirleyen hukuki yükümlülükler getiriyor. Buna göre AKKA, taban olarak global düzeyde NATO ve Varşova Paktı için tank ve toplarda 20'şer bin olarak saptarken, hızlı savaş araçlarında 30 bin, savaş uçaklarında 6.800, saldırı helikopterlerinde 2 bin olarak saptamıştır.

Ancak bu antlaşmanın en ilginç ve Kürdistanı doğrudan ilgilendiren yanı şudur: Türkiye'de "Güneydoğu Bölgesi" (Kürdistan) AKKA'nın dışında tutulmuştur. Birde Yunanistan'ın sert itirazlarına rağmen Mersin bölgesi bu antlaşma kapsamının içine alınmamıştır. Antlaşma, Kürdistan'a yönelik olarak, Türkiye'ye herhangi bir sınır lama getirmediği gibi, hiç bir yükümlülükte getirmiyor. Türkiye istediği miktarda ve istediği mahiyette silahı Kürdistan'da bulundurma konusunda serbesttir, hiç kimseye ve hiç bir yere karşı yükümlülüğü yoktur. Kürdistan'da istediği oranda silah bulundurma serbestisiyle birlikte Türkiye'ye tanınan silah limitleri (Kürdistan dışında) şöyledir: 2795 tank, 3120 zırhlı savaş aracı, 3523 top, 750 savaş uçağı ve 43 saldırı helikopterleri. Bununla birlikte, bu antlaşma ile Türkiye 1490 zırhlı muharebe aracı, 162 uçak ve 40 helikopter daha alacaktır. Elindeki 700 tankını da müttefiklerinin verecekleri yeni tanklarla yenileyecektir. Bugüne kadar Türkiye'nin elinde resmi rakam olarak 589 savaş uçağı bulunuyordu. Bu antlaşma ile bu sayı 751'e çıkacaktır. Türk yöneticileri ve askeri çevreleri Türkiye'nin bu antlaşmadan son derece kazançlı çıkacağını ve sonuçtan çok memnun olduklarını ifade ettiler. Elbette edeceklerdir.

Her şeyden önce AGİK ve onun bir parçası olan AKKA ile Türkiye askeri ve siyasi alanda kendini güvenceye aldığı hesaplıyor. Kürdistan'ın devletlerarası sömürge statüsü bir kez daha böylesine uluslararası antlaşmalarla onaylanmış oluyor. Bundan da öte Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesini istediği gibi bastırmakta Türkiye serbest bırakılmıştır. Hemde müttefik devletlerin verdiği ve daha da verecekleri silahlarla. "Güneydoğu"nun AKKA'nın dışında bırakılmasında "Orta-

doğu"dan gelebilecek tehlikeler neden gösteriliyor. Gerçek neden bu mudur? Hayır, gerçek neden bu değildir. Gerçek neden Kürt halkının ulusal bağımsızlık mücadelesidir. Zaten AKKA kararlarında da bu gerçek "terör faktörü" adı altında zımnen de olsa kabullenilmiştir. Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesi bugün de "terör hareketi" olarak gösterilmek isteniyor. Sormak lazımdır. AKKA, Kürt halkı açısından da tarihin en kapsamlı ve en sınırsız silahsızlanma antlaşması mıdır?

Bu antlaşma ile Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik NATO stratejisindeki yeri dahada güçlendirilmiştir. 1982'de alınan bir kararla NATO savunma orijininin Basra Körfezi'ne kadar uzatılmış olduğunu da unutmamak gerekir. Türkiye'nin ABD'nin ve NATO'nun Ortadoğu'daki ön karakolu ve bölge jandarmalığı rolü daha da güçlendirilmektedir. Türkiye'nin bu antlaşmadan sağladığı yararı başka hiç bir ülke sağlamamıştır. Bu yararları kısaca tekrar belirtmek istiyoruz.

1- Kürdistan antlaşmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Türkiye'ye bu alandaki askeri faaliyetlerine tam bir serbestlik tanınmıştır.

2- Türkiye'nin güvenliği ve toprak bütünlüğü daha geniş bir uluslararası platformda antlaşma ile güvence altına alınmıştır.

3- Bu antlaşma gereğince Türkiye'ye önemli miktarda yeni askeri yardım yapılacaktır. Türk ordusunun modernleştirilmesine, silah sistemlerinin geliştirilmesine ve modernleştirilmesine yardımcı olunacaktır. Türk Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Necip Torunay Türk Ordusu'nun 2000'li yıllara göre modernize edilerek yeniden örgütlenilmesi emrini vermiştir. Hazırlanan yeni bir plana göre "iyi eğitilmiş, modern silahlarla donatılmış ve hareket kabiliyeti yüksek" bir ordu örgütlenilmesi öngörülmüştür.

Sonuç olarak şunu söylemek istiyoruz: Dünya'daki olaylara ve gelişmelere ülkemizin, halkımızın ve ulusal kurtuluş hareketimizin bugünkü ve gelecekteki durumlarına ve çıkarlarına göre bakmalıyız ve buna denk düşen sonuçlar çıkarmalıyız. Bundan korkmamalıyız. Başkalarının gözlükleriyle kendi gerçekliklerimizi görebilmemiz olanaklı değildir. AGİK ve AKKA'nın sonuçlarında bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Redaksiyon

GLASNOST - PRESTROYKA VE SOSYALİZM

B. Welatevîn

Uzun bir süredir tartışma gündeminden düşmeyen, sosyalistinden kapitalistine dek her kesin ilgisini çeken GLASNOST ve PRESTROYKA bilimsel olarak neyi ifade ediyor? Farklı sınıf temsilcileri ve farklı dünya görüşlerine sahip kesimler doğal olarak bu gelişmeye de kendi sınıfsal görüş ve çıkarları doğrultusunda bakıyorlar. Glasnost ve Prestroyka ile ilgili politikalarını da bu temelde belirliyorlar. SB de sürdürüleğelmekte olan ve bugün "yeniden yapılanma" olarak ortaya çıkan "reform program"ının sosyalizmin temel amaçlarıyla çelişip çelişmediği ve sosyalizmin ruhuna uygun olup olmadığı üzerinde duracağımız temel nokta olacaktır. Burada sosyalizmin temel bazı ilke ve amaçlarını kısaca şöyle belirleyebiliriz:

Devrimden sonra özel mülkiyetin ve özel girişimin belli bir program dahilinde adın adın ortadan kaldırılarak yerine toplumsal mülkiyetin ve toplumsal üretim ilişkilerinin geçirilmesi, serbest piyasa mekanizmasının yerine sosyalist bölüşüm ilişkilerinin egemen kılınması,

Emek dışı gelirlerin ortadan kaldırılması, paranın ortadan kaldırılması, bunun yerine "Herkesin emeğine göre, her kesin yeteneğine göre" ilkesinin hayata geçirilmesi,

Ekonomik ve toplumsal kaynakların gereksinmeye göre dağılımı. Özel mülkiyetin ve üretim araçlarının toplumsal mülkiyete dönüştürülmesi,

Sosyalist dolaysız demokrasinin oluşturulması,

Siyaset, ekonomi, örgütlenme, basın-yayın ve yönetimde işçi sınıfı ve emekçi halkın söz ve karar sahibi olması ve sosyalist yapılanmanın buna yönelik olması.

Bilindiği gibi sosyalizm kapitalizmden komünizme geçişte bir ara aşamadır. Her ülkenin özgül şartlarına göre şekillenecek olan sosyalist devlet ve toplum biçiminin başarıları süreç içinde kapitalist üretim tarzından uzaklaşmasıyla değerlendirilir. Sosyalist toplumun gelişmesi hiç bir zaman düz bir çizgi izlemez. Antagonist sınıf gelişmelerinin orta-

dan kalkmasına rağmen sosyalist toplumlarda sosyal farklar varlığını uzun süre devam ettirirler.

Sosyalist toplumlarda küçük üretimin uzun süre varlığını koruması halinde, bu durum, toplumsal bir zeminde kendisine özgü düşünce ve davranışlarıyla birlikte ideolojisini de üretir. Bu nedenle sosyalist toplumda küçük üretime karşı ekonomik alanda olduğu kadar ideolojik ve kültürel alanda da güçlü bir mücadele verilmelidir. Ancak, sosyalist toplumlarda bu düşünce ve ideolojilere karşı mücadele şiddet unsurunu barındırmaz. Güçlü bir ideolojik ve kültürel eğitimle birlikte kolektivizmin gelişmesine paralel olarak bu tür düşüncelerin varlığı süreç içinde yok olmaya yönelir. Ekonomik alanda kolektivizmin gelişmesine rağmen toplumsal planda kitlelerin sosyal, kültürel ve ahlaki değerleri, gelenek ve görenekleri aynı hızla dönüşüme uğramaz. Devrim sonrası süreçte kolektivizm ve sınıfsızlaşmaya yönelik mücadelenin önünde uzun bir süre varlıklarını devam ettirirler. Bu nedenle sosyalist bir toplumda kitlelerin ideolojik, politik ve kültürel eğitimi işçi sınıfı partisinin ve sosyalist iktidarın temel görevlerinden biridir. İşçi sınıfı partisi sosyalizmin inşasında "ekonomizme" yada "iradeciliğe" düşmeden bu görevlerini doğru bir biçimde yürütmelidir.

SOVYET SOSYALİZMİNİN SORUNLARI

Gorbaçov ve SBKP yöneticileri çeşitli yayın organlarında çıkan demeçlerinde SB'deki sorunları şöyle özetlemekteler:

"...Ekonomik sistem tıkanmış, yokluklar artmakta, teknolojiye geri kalmış, malzeme ve yiyecek sorunu had safhada, malların kalitesi düşük, üretim hızla düşmekte, döviz sıkıntısı, ..vs.

Toplumda ve bireyler arasında moral bozukluğu artmakta, hırsızlık, disiplinsizlik, adam kayırma,

ahlaksal yozlaşma hızla yayılmakta. Umursamazlık, sorumsuzluk, bürokrasi ve edilgenlik sistemin işleyişini dumura uğratmaktadır, ..vs"

Bunahımı aşmak için SBKP yöneticilerinin önerdikleri bir REFORM PAKETİ 26 Ekim 1990'da Sovyet Parlamentosu'nda kabul edilerek karara bağlandı. Reform paketinin içerdikleri ise kısaca şöyledir:

- Serbest piyasa ekonomisine geçilecek.

- Fiatlar serbest bırakılacak.

- Ticaret serbestliği sağlanacak.

- Küçük atölyeler, fabrikalar, inşaat firmaları, hafif sanayi işletmeleri vb. özelleştirilecek, özel firmalara satılabilecek.

- Toprak köylüye satılabilecek, yada köylü toprağa ortak olabilecek, ya da isteyen toprak kiralyabilecek.

- Yabancı sermaye ve dış yardımlar teşvik edilerek, dış tekel, firmalar Sovyetler'de rahatça firma kurup, ticaret yapma, yatırımında bulunma ve gayri menkûl alabilme hakkına sahip olacaklar, vb.

Bu programla ilgili bütün konularda görüş birliğine varan Boris Yeltsin ile Gorbaçov kesimleri yalnızca programın uygulama süresi konusunda farklı düşünmekte. Boris Yeltsin liberal piyasa ekonomisine geçmek için 500 günlük bir süre önerirken, Gorbaçov ile çevresi daha uzun bir zamanı öngörmekteler. Gorbaçov ve çevresi neden olarak liberal piyasa ekonomisine hızlı geçişin toplumda tepki yaratabileceğini ve kitlelerin tepkisinin uygulamayı engelliyebileceğini savunarak, toplumu ve kitleleri liberal ekonomiye alıştıra alıştıra geçişin daha sağlıklı olacağını, bundan dolayı daha ihtiyatlı olmayı öngörmekteler. Uzun tartışmalardan sonra Gorbaçov'un önerisi parlamentoda kabul edilerek geçti. Şimdi, Gorbaçov ve SBKP önderleri Sovyet sosyalizminin var olan sorunlarını çözmek için serbest piyasa ekonomisine geçişi SB'nin içinde bulunduğu durumdan kurtuluşunun çaresi olarak görmekteler.

Yukarıda da görülebileceği gibi yeniden yapılanma adıyla önerilen programın açığa çıkmamış yanları bulunmamaktadır. Sovyetler Birliği'ndeki sorunları bu içerikteki bir programla ve böylesine bir yöntemle şabileceklerini belirleyen SBKP yöneticilerinin aslında neyi aşmaya çalıştıklarını görmek için kâhin olmaya gerek yoktur. Bugünkü SBKP yöneticilerinin sosyalizmi liberalizm derekesine indirgeyen anlayışları Dünya genelinde sosyalist saflarda yeni bir bilinç bunalımı ve kavram kargaşası yaratmış, buda sosyalist kavramların dejenere edilmesini beraberinde getirmiştir. Bu durum sosyalizmin Dünya'da prestij kaybına, işçi sınıfı ve halkların sosyalizme duyduğu güvenin zedelenmesine yol açmıştır. Bu nedenle sosyalizmin bilimsel özünü yokeden böylesine bir anlayışla ideolojik, teorik ve politik olarak hesaplaşma zorunluluğu bugün sosyalistlerin vazgeçilmez görevlerinden biri haline gelmiştir.

Sovyetler Birliği'ndeki "sosyalist" yapılanmanın geçmişin hata ve eksiklikleriyle dolu zaafı bir yapılanma olduğu bazı sosyalist kesimlerin yıllardan beri savundukları bir şeydir. Gerçekten neresinden bakılırsa bakılsın günümüzde "sosyalist" ülkelerde her bakımdan çok yönlü derin bir bunalım yaşanmaktadır. Sistemin bugünkü bunalımını, tıkanıklığını ve bunun nedenlerini ve kaynaklarını doğru tespit etmek sorunun bir yanısıdır. Ancak, sistemin genel bunalımının nedenleri ve kaynakları yanında, asıl bizi ilgilendiren, mevcut durumdan çıkış için ortaya konulan yöntem ve önermelerin neyi hedeflediği ve hangi sınıfların çıkarına olduğudur. Öncelikle şunu belirtmek lazımdır; sosyalist ülkelerde yaşanan durum sosyalizmin bir sorunsalıdır, durum sosyalizmin bir sorunsalı olarak ele alınırsa, sosyalist çözüm yolları daha kolaylaşacaktır. Bu anlamda SB'nin tarihi birikimiyle birlikte var olan "sosyalist" kuruluşu, diğer bir deyimle "reel sosyalist" yapılanması gelinen bugünkü gelişkinlik düzeyine uygun düşecek tarzda sosyalizmin ileri amaçları doğrultusunda yeni bir yapılanmaya, yeniden örgütlendirilmeye ihtiyacı vardır. Şimdiye kadar kurumlaşamayan sosyalist demokrasinin kurulabilmesi ve geliştirilmesi ancak işçi sınıfının, emekçi kitlelerin bilfiil yönetimini, katılımını ve denetimini sağlayacak olan yeni bir sosyalist yapılanmanın yaratılmasıyla mümkündür, yapılması gereken budur. SB'de

tarihi sosyalist birikimin korunması ve geliştirilmesi böyle bir programla mümkündür. Bugünkü reel sosyalizmin içinde bulunduğu bunalım ve tıkanıklık kapitalist model ve yöntemlerle değil, ancak radikal sosyalist müdahalelerle aşılabılır, böyle bir yol ancak var olan sosyalizmi ileriye götürebilir.

Gorbaçov ve ekibinin bunalımı aşmaya yönelik olarak benimsedikleri Reform Paketi ile bunun öngördüğü yöntemlerin sosyalist amaçlara uygunlukları varmıdır? Özel mülkiyetin ve özel girişimin yasalarla meşrulaştırılması, serbest piyasa sistemine geçiş, toplumsal mülkiyetin özel mülkiyete dönüştürülmesi, serbest pazar ve para-meta ilişkilerinin yoğunlaştırılması Reform Paketi'nin temel noktaları olarak karşımıza çıkmaktadır. SBKP yöneticileri aldıkları son kararlarla özel mülkiyetin sınırlarını genişleterek, kollektif toprak mülkiyetinin, büyük ekonomik işletmelerin özelleştirilmesini öngörmektedirler. Bu, Ekim devrimiyle ilga edilen kapitalizmi 70 yıl sonra yeniden canlandırmaktan (restore etmekten) başka bir şey değildir.

Sovyetler Birliği'nde "kutsal özel mülkiyetin" yeniden doğuşuna şapkalarını çıkarıp selama duran emperyalist-kapitalist kampın leş kargalarının sevinçlerine diyecek yok doğrusu. Reagan, Bush, Tachaer, Kohl, Schultze ve Mitterand gibi emperyalist ülkeler liderlerinin Sovyetler Birliği'nde benimsenen yeni liberal ekonomik reform paketine olan yakınlıkları Gorbaçov ve Yeltsin'e olan destekleriyle de açıkça ortaya çıkmaktadır. Sosyalizmi ileriye götürecek bir reform paketi nasıl oluyor da sosyalizmin can düşmanları tarafından destekleniyor? Ve böylesine bir yeniden yapılanma programı sosyalizm adına bir çok sol kesim tarafından hala umut olarak görülmekte. Bu tür politikalara sahip "sosyalistlerden" işçi sınıfının daha çok çekeceği var!..

Peki Sovyetler Birliği'nde yaşanan son gelişmeler ve serbest piyasa ekonomisine geçiş özlem ve yönelimi bir anda mı ortaya çıktı? Kuşkusuz hayır... Sosyalistler açısından SB ve diğer sosyalist ülkelerin durumu daha öncede şu veya bu şekilde biliniyordu. SBKP ve CKP politikalara eleştirel bir temelde yaklaşan ve bu politikalara karşı bağımsız bir tavır geliştiren sosyalistler, sosyalizmin evrensel ilkelerine sahip çıkarak her iki sapmaya karşı ideolojik bir mücadele verdiler. Onlar kendi ülkelerinde uluslararası şu veya bu sapmanın uz-

antısı ve şabloncusu durumuna gelmediler. Sosyalistler, otuz yıldır Sovyetler Birliği'nde egemen olan çizginin ideolojik, politik eleştirisiyle birlikte, sosyalist ülkelerde var olan ekonomik, sosyal, milli, kültürel vb. sorunları genel hatlarıyla dile getirerek farklı sosyalist yaklaşımlarını ortaya koyuyorlardı. Sosyalistlerin yaklaşımlarında ve öngörülerinde ne kadar haklı olduklarını bugün tarih doğrulamış bulunuyor.

Bu nedenle, bugün SB ve diğer sosyalist ülkelerde ortaya çıkan durum sosyalistler için garipsenecek ve de dünyalarının yıkılmasına neden olabilecek bir durum değildir. Ancak, sosyalistlerin dün SBKP'nin ideolojik ve politik çizgisine ilişkin "sağ sapma", "revizyonizm" gibi tespit ve tahlillerinin bugünkü durumu açıklamada yeterli olmadığını kabul etmek lazımdır. Sosyalistler yaşanan sürece uygun yeni tahlil ve değerlendirmeler yapmak zorundadırlar. Bugünkü gelişmeyi ve sonuçlarını bu kavramlarla ifade etmek artık yeterli değildir kanısındayım. Çünkü bugün SB ve diğer sosyalist ülkelerde yaşanan durum farklı bir noktaya gelmiştir; Sovyet Parlamentosu özel mülkiyeti ve özel girişimi öngören, serbest piyasa ekonomisine geçişi sağlayan bir dizi yasayla yeni bir süreci başlatmıştır.

Daha on yıl öncesine kadar SBKP ideologlarına ve Sovyet yöneticilerine göre SSCB sosyalizmin son aşamasını yaşıyordu. Proletarya diktatörlüğü tarihe karışıp ihtiyaçtan çıkmıştı. Sınıfların ve hatta toplumsal farklılıkların ortadan kalktığı SSCB'de halkın devleti oluşuyordu. SSCB dikensiz bir gül bahçesiydi. Sınıflar ortadan kalkmış ve sosyal farklılıklar bitmiş, komünist toplumun ilk basamağı oluşmuştu. Aynı görüşler Dünya'daki ve ülkemizdeki pro-sovyetçi "KP" büroları ile çeşitli renkten "Sovyetçi" akımlar tarafından da hararetle savunuluyordu. Hatta bu kesimler işçi ve emekçi sınıflar içinde kendi ülkelerinin devrimlerini örme görevi yerine, SB'nin gönüllü ajitatörlüğünü yapıyorlardı. Sovyet sosyalizminin yarattığı cenneti anlata anlata hayallerinde oluşturdukları bu cennete kendileri de inanmaya başlamışlardı. Bugün bu kesimlerin kendi halklarına ne diyecekleri ve bundan böyle neyi anlatacakları doğrusu merak konusudur!..

(Devamı gelecek sayıda)

ABD, BATI AVRUPA VE İKİ YÜZLÜLÜKLERİ

FERHAT

ABD uzun bir süredir dünyanın jandarmalığını yapmaktadır. Özellikle Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerindeki gelişmeler ve soğuk savaşın sona ermesiyle dünya liderliğinde tek güç haline gelen ABD artık her dediğini yapacak ve işine gelmeyen her gelişmeye karşı da açıkça tavrını koyacaktır. Şimdiye kadar dünya güçler dengesinde ABD'ye karşı Sovyetler Birliği önemli bir caydırıcı güçtü. En azından taraflar bir olaya girişince karşı tarafın olası tepkisini ciddi bir şekilde hesaba katarlardı. Fakat günümüzde bu güç dengesi bozulmuş, ağırlık olduğu gibi ABD emperyalizminin lehine dönüşmüştür. Yani "Rambo" artık astığı astık, kestiği kestik olmuştur. Bunu Libya, Panama olayında ve Körfez krizinde açıkça ortaya koymuştur. Batılı ülkelerde, kendi çıkarları tehlikeye girmeyinceye kadar ABD emperyalizminin hizmetinde ona maddi ve siyasi destek vermektedirler. Aynı batılı ülkeler Doğu Avrupa ülkelerini Sovyetler Birliği'nin güdümünde ve onun her dediğini yapan, bağımsız olmayan devletler olarak yorumluyorlardı. Bu durum insana şu Kürt atasözünü hatırlatıyor; "Keçelo navê min li navê te, kumê min li serê te".(*)

ABD ve Batılı ülkeler her zaman ikiyüzlü bir politika yürütmüşler. Bu ikiyüzlü politika tabi ki emperyalist devletlerin doğası gereğidir. Onun için kendi çıkarlarına göre politika üretip, sorunlara da çıkarları gereği yaklaşırlar. Eğer bir yerde ekonomik çıkarları varsa, bu çıkarlar herşeyin üstünde gelir. Eğer ekonomik çıkarlar söz konusu değilse bu sefer insan hakları ve demokrasi havarisi kesilirler. Yani hangi yüzlerini kullanacaklarını, onların çıkarları belirler. Örneğin; bir taraftan en gerici diktatörleri işbaşına getirirler, ekonomik ve siyasi destekte bulunurlar, gerektiğinde de söz konusu ülkelerde insan hakları ve demokrasinin olmadığını söylerler. Bunun en açık örneği Batı'nın yıllarca Saddam gibi cani bir diktatörü ekonomik ve siyasi olarak

desteklemesi, her türlü modern silah (kimyasal silahlarda dahil) vermiş, bunları Kürt halkına karşı kullanmasına ses çıkarmaması ve bugün de Saddam'ı, gitmesi gereken bir diktatör olarak nitelendirmesidir. Bu iki yüzlülüklerinin en açık bir ispatıdır.

Orta Doğu doğal zenginlikleri, stratejik konumu ve içinde barındırdığı çelişkilerden dolayı sürekli kaynayan ve patlamaya hazır bir potansiyele sahip olan bir bölgedir. Varolan sorunların hiç birinine şu ana kadar ciddi bir çözüm getirilmediği gibi içinde her dönem belirli bir proplem önplana çıkıp tüm dikkatleri kendisinde toplamaktadır. Kürdistan sorunu, Filistin sorunu, Lübnan sorunu, İran-İrak savaşı, Körfez bunalımı vs. Öteyandan varolan bu proplemler birbirleriyle ilintilidir ve bu olayları değerlendirirken de yalnız bir taneisini ele almak mümkün değildir ve insanı onarılması mümkün olmayan yanlışlara götürür. Özellikle günümüzde bu tür bir yanlışya düşmek gerekiyor. Yani bir İran-İrak savaşını veya bugünkü körfez bunalımını değerlendirirken, bunları Kürt sorunundan soyut ve Kürdistan üzerinde oynanan oyunları görmemezlikten gelerek değerlendirmek mümkün değildir. Yalnız bu değerlendirmeyi yaparken de olayları geniş boyutlarıyla ele almak gerekir. Arap devletlerinin durumunu, Irak'ın durumunu, ABD ve Batı devletlerinin konumunu, dünya güçler dengesindeki gelişmeler, Kürdistan sorununu vs. çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Varolan etkenleri objektif bir şekilde değerlendirmeden, bunlardan birini dışlayarak olayı değerlendirmek insanı çarpık bir analize götürür ki buda özellikle Kürtler için vahim sonuçlar doğuracak bir gelişmeye neden olur. Bu konuda başta Kürt örgütleri olmak üzere, tüm Kürtlere büyük görevler düşmektedir. Kürtler uyanık olmalıydılar ve bu konuda doğru bir politika üretmek zorundadırlar. Aksi takdirde ya büyük bir darbe yerler, yada bir tarihi

fırsattan daha faydalanamamış olurlar.

Bilindiği gibi Irak ordusu 2 Ağustos 1990'da Küveyt'i işgal etmiş, önce bir kukla hükümet kurmuş, sonra ilhak ettiğini açıklamış, sonra da Küveyt'i Irak'ın 19. vilayeti olarak ilan etmiştir. Her ne kadar Irak, Küveyt devletine her fırsatta karşı çıkmış ve değişik tarihlerde bu emelini gerçekleştirmek istemişse de, Batılı devletlerin ve bazı Arap devletlerinin karşı çıkmasıyla bu emelini gerçekleştirememiştir. Fakat olaylar gösteriyor ki Irak Küveyt'i işgal etmek için planlı bir hazırlık yapmış değildir. Fakat işgalin bu döneme rastlanmasının da sebepleri vardır. Bu sebepleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

Baas Partisi'nin idiali olan Pan-Arabizm. Saddam da diğer bir çok Arap liderleri gibi Arap devletlerinin birliğini savunan ve kendisini de tabiki bu Arap devletleri birliğinin lideri olarak gören biridir. Baas Partisi'nin temel şiarı da zaten "birlik, özgürlük ve sosyalizm" dir.

Saddam yönetimi İran'a karşı Araplar adına savaştığını söylemek ve savaş boyunca Araplardan aldığı yardımın yanısıra savaştan dolayı borçlarının silinmesini ve savaş neticesinde harabeye dönen Irak'ın inşasında da yardımcı olmalarını istemektedir. Yani Saddam, gırtlığına kadar dış borçlara batmış ve askeri harcamalarını da sürekli artırmakla uğraşırken, özellikle Körfez ülkelerinin petrol dolarlarıyla sürdürdükleri sefalarına daha fazla tahammül edemedi.

Harabeye dönen ülkenin inşası, dış borçların ödenmesi, Orta-Doğu'nun en büyük ordusuna sahip olma durumunu koruması ve sürekli silahlanması sonucu yükselen askeri harcamalar, İran-İrak savaşının yıkmış olduğu ailelerin durumu, ülke içindeki baskı mekanizması, Kürt sorunu ve diğer bazı nedenlerden dolayı ister istemez toplumsal hoşnutsuzluklar patlamalara sebep olacaktır. Bunun bilincinde olan Saddam, bir taraftan ulusal duyguları kabartıp tüm gözleri

(*) Gözündeki merteyi görmeyip başkasının gözündeki çapağı gören

iç sorunlardan uzaklaştırıp dış sorunlara çevirmesi, öte yandan eğer başarabilirse Küveyt gibi zengin petrol yatakları olan bir alana sahip olması halinde, hem dış borçlarından kurtularak, Irak ekonomisini düzelterek, hemde her fırsatta günde getirdiği Küveyt olayını da haletmiş olacaktır. Askeri olarak güçlü olan Irak, eğer ekonomik olarak ta güçlü olursa Orta-Doğu'da tek süper güç olup büyük Arap devletini kurma yolunda önemli adımlar atacaktır.

Dünya kamuoyunun kimyasal silahlara tepkisi:

Faşist Saddam yönetiminin Kürt halkını imhaya yönelik çabaları dünya kamuoyunda gereken tepkiyi görmedi. Bir yandan nükleer silahların azaltılması, kimyasal silahların yasaklanması görüşmeleri yapılırken, öte yandan Faşist Saddam yönetiminin uçakları Kürdistan'ın köy ve şehirlerini kimyasal silahlarla bombalayıp binlerce Kürt çocuğunun, kadınının, yaşlının, gencinin ölmesini ve onbinlercesinin de yaralanmasını gerçekleştireyordu. Güney Kürdistanlı Kürt örgütleri yıllarca Irak'ın yasaklanmış kimyasal silahlar kullandığını kimseye anlatamıyorlardı. Çünkü dünya gözlerini kapatmış, kullaklarını tıkamıştı. Düşündükleri tek şey "mollalara bir ders verilmesi gerektiği" idi, her ne pahasına olursa olsun mollalar tehlikesi durdurulmalıydı". Ve Kürdistan tarihinde yeni bir kara sayfa daha açılıyordu; çağımızın Hiroşima' sı olan HALAPÇE, insanlık adına utanç verici bir olay. Masum çocuk, kadın ve yaşlıların bu şekilde canice katledilmeleri. Fakat bundan daha fazla utanç verici olan şey ise, dünyanın bu olaya karşı tepkisi idi. Yani kabahatin suçtan daha büyük olması. Hele Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinin tutumunu anlamak mümkün değildir. Bu cıvız tepkiden cesaret alan Saddam yönetimi "olayın Irak'ın bir iç sorunu" olduğunu söyleyebiliyordu. Bu görüş Arap Birliği tarafından da benimsendi ve savunuldu. Fakat burada özellikle FKÖ'nünde bu curcunaya katılması Kürtlerin, Kürt örgütlerinin artık şapkalarını önüne koyup Kürt olarak düşülmeleri gerektiğini gösteriyordu. Yani Kürtler artık Kürt olarak düşünmelidirler.

Dünyanın bu tepkisizliğinden cesaret alan Saddam, Küveyt'in işgal edilmesinde de uluslararası ciddi bir tepkiyle karşılaşmayacağını sanıyordu. Ve bu konuda gerçekten yanıldı. Kürt çocuklarının canice öldürülmesine ses çıkarmayan ABD ve Batılı

devletler birden bire insan hakları, uluslararası hukuk kurallarının savunucusu kesildiler. Ve hemen Saddam'ı diktatör ve "Orta-Doğu" nun Hitler'i" olarak ilan ettiler. Çünkü bu sefer olay Kürt çocuk ve kadınlarının öldürülmesi değil, Batının petrol çıkarlarına dokunma olayıydı. Sorun insanlık sorunu değil, ekonomik çıkarlar sorunudur. Demek ki Hitler olmak için Küveyt'i işgal etmek gerekiyormuş! Batının petrol çıkarlarına dokunmak gerekiyormuş!

Halepçe'de olup bitenleri unutmak mümkün değildir. Yaşama gözlerini yeni açmış Kürt bebelerinin annelerinin kucaklarında yaşama gözlerini yummaları, Kürt babalarının çocuklarını kurtarmak için çırpınırken canvermelerini unutmak, ancak insan beyninin tüm fonksiyonlarını kaybetmesiyle mümkündür. Çünkü bu görüntüler Kürt insanının beynine işlemiştir. Bu anlamda Saddam canisine karşı olan her adım insana ilk etapta cazip gelmektedir. Ama birde madalyonun öbür yüzü vardır. Burada oynanan oyunları da görmek gerekiyor. Yani duygusal olarak davranıp gözü kapalı bir şekilde Saddam'a karşı atılan her adımı desteklemek özellikle Kürtleri yanılgıya götürebilir. Öte yandan Saddam gibi cani bir diktatör'ün yaptıklarını da kabul etmek mümkün değildir. Burada Kürtlere düşen görev şudur: Körfez ile ilgili tüm gelişmeleri ciddi bir şekilde takip etmek, oynanan oyunları iyi sezip Kürdistan'ın çıkarlarına en uygun olan politikayı izlemek gerekiyor. Çünkü sorun yalnız bir Küveyt'in işgali sorunu değil. Bugün her güç olaya kendi çıkarları açısından yaklaşıyor, yani herkesin gönlünde bir aslan yatıyor. Durum gerçekten çok ciddidir. Bu olay Orta-Doğu'da büyük gelişmelere neden olabilir. Orta-Doğu'nun siyasi coğrafyası yeniden belirlenebilir. Açıkçası tarih, farklı zaman diliminde ve farklı koşullarda da olsa, yeniden tekerür ediyor. Olay ikinci bir LO-ZAN'a dönüşebilir. Her ne kadar cıvız da olsa SEVR anlaşmasının çitirtiları da yok değildir. Sevr mi, Lozan mı? Kürtlerin yeni üretecekleri politikaya bağlıdır. Elbetteki Sevr ve Lozan döneminde Kürtlerin konumu, dünya konjonktürü başka idi. Ama bugün Kürtlerin büyük bir potansiyeli vardır. Kürtler bugün doğru bir politika izlerlerse ve oynanan oyunları boşa çıkarırlarsa, bu tarihi fırsattan faydalana bilirler. Tarihte bu tür fırsatlardan faydalananlar az değildir. Kürtlerin bu dönemde birlik ve

beraberliğe, ulusal çıkarlarının önplanda tutulmasına ihtiyacı vardır. Körfez bunalımında özellikle ABD, Batılı ülkeler, Arap devletleri ve Türkiye'nin tutumunu iyi değerlendirmek gerekiyor.

ABD İran Şahı'nın devrilmesiyle Orta-Doğu'da önemli bir mevzi kaybetti. İran devrimiyle başa gelen Mollaların ABD'ye karşı tavrı, ABD'yi her ne pahasına olursa olsun İran-Irak savaşında Irak'ı gözü kapalı bir şekilde desteklemeye itti. Bu destek sadece Irak'ın savaşta başarılı olmasıyla kalmadı, aynı zamanda Orta-Doğu'da en önemli bir askeri güç olmasını da sağladı. ABD yönetimi ve Haber Alma Örgütü CIA itiraf ettiler ki; Irak konusunda gelişmeleri iyi takip edemediklerini ve ABD Saddam'ın bugünkü konuma gelmeden önlenmesi gerektiğini, bu konuda geç kalındığı şeklinde bir tür özeleştiri yaptılar.

ABD'yi bugün Irak'a karşı bu şekilde sert tavır takınmaya ve bu derece riskli ve pahalı bir maceraya iten nedenler nelerdir? Gerçekten ABD Küveyt'in işgaline salt uluslararası hukuk kuralları çiğnendiği için mi bu kadar kararlı karşı çıkıyor? ABD bu kuralları tanıyor mu? Yoksa Vietnam olayının mimarı eski Dışişleri Bakanı H. Kissinger'in dediği gibi: "ABD petrol çıkarlarının tehlikeye girmesine müsaade etmemeli. Irak gibi bir devletin eline çok sayıda petrol rezervlerinin girmemesi gerekiyor ve ABD Iraka hava saldırılarını hemen yapmalıdır" diyordu. Tabiki rehine olayı çıkınca da Bush'u geç kalmakla suçluyordu. Şu açıktır ki; ABD petrol çıkarlarının tehlikeye girmesini istemiyor. Gelişmiş diğer sınai ülkeleri de başta Japonya ve batılı ülkeler olmak üzere petrol çıkarlarının tehlikeye girmesini istemiyorlar. Dünya piyasasında fiyatların nasıl etkilendiğini, petrol fiyatlarının ve petrol kirizinin bu gelişmiş ülkelerin ekonomisine ne tür etkiler yapacağıda bilinmektedir. Bunun için ne ABD emperyalizmi nede diğer emperyalist ülkeler Körfez'de bunalımın olmasını istememektedirler. Onların istediği Körfez'den petrolün herhangi bir sorunla karşılaşmadan Batıya akmasıdır. Bunların petrole verdikleri önem bugünden değil ta Kürdistan'ı parçaladıkları 1923 lerden beri açıktır. Onun için ABD'nin tepkisinde petrolün belirleyici bir rolü vardır. Fakat bunun dışında da önemli rol oynayan faktörler vardır.

Saddam gibi bir diktatörün askeri alanda bu kadar güçlü olması, elin-

deki silahlar ve sürekli silahlanması, kimyasal ve nükleer silahları gerektiğinde tereddüt etmeden kullanacak kadar canı biri olması (Kürtlere karşı kullanması hariç!) askeri alanda İsraill ve işbirlikçi Arap devletleri için ciddi bir tehlike teşkil etmesi ABD'yi rahatsız etmektedir. ABD Küveyt olayını da neden sayarak Saddam'ı bu korkunç askeri güçten arındırmak istiyor.

Saddam'ın özellikle petrol zengini Arap devletleri için bir tehlike oluşturması ABD ilk etapta da olsa bu yolu kapatmak için Irak'ın başka bir ülkeye saldırmasını savaş ilanı olarak algılayacağını belirtti.

ABD'nin giderek Orta-Doğu'daki zayıflayan konumunu güçlendirmek istemesi ve Vietnam savaşından bu yana ABD'nin en büyük askeri operasyonu olması ve ABD yetkililerinin ABD güçlerinin uzun bir süre Orta-

Doğu'da kalacakları yönündeki açıklamaları bu görüşü doğrulamaktadır.

ABD emperyalizminin dünya liderliği rolü:

ABD emperyalizmi öteden beridir dünyada "Orman kanunu" uygulayan, istediği yerde rejimleri deviren, istediği yerde kendine uşak diktatör-lükler aracılığıyla kukla yönetimler kuran ve uluslararası hukuku çiğneyen bir ülkedir. Özellikle Japon ve Alman emperyalistlerinin İkinci Dünya Savaş'ındaki konumlarından dolayı askeri güç oluşturmamaları; Varşova Pakti'nin ve lideri SSCB'nin konumu ister istemez ABD'yi askeri güç olarak da bu işi yapabilecek tek güç konumuna getirmektedir. ABD'nin Körfez kirizine bakış açısı budur. Yani kendi liderliğinin artık tartışılmazlığını kanıtlamaktır. Özellikle bu konuda SSCB ve Çin'den de vize al-

ması önümüzdeki dönem için gerçekten kaygı verici bir gelişmedir. ABD'nin şu andaki en büyük uğraşı bu olayı Batı Avrupa Birliği, SSCB ve Japonya ile işbirliği içinde çözümlenektir. Eğer ABD siyasal anlamda bunu başarabilirse (ekonomik olarak SSCB dışındaki güçlerin bu harcamalara katılmasını şu anda açıkça istemektedir) bu şu anlama gelmektedir: Artık ABD'nin vize vermediği gelişmelere yaşam hakkının kalmayacağıdır. Özellikle ABD'nin BM'lerin denetiminde değil de, kendi denetimindeki askeri operasyona evet demesi ve istediği siyasi kararları da BM'lerde alması ABD emperyalizmi için siyasal ve stratejik anlamdaki en büyük başarıdır.

NIŞTIMAN DERGİSİ REDAKSİYONUNA

Okumanın, bilgilenemenin her geçen gün daha da arttığı günümüzde, hem bir öğrenme kaynağı hem de bir iletişim aracı olarak Niştıman'ı yeniden karşımızda görmeyi sevincini ve heyecanını taşıyoruz. Bu sevinci biz Niştıman okuyucularına tattırdığınız için tüm Niştıman çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Ancak eleştiri ve özeleştiri mekanizmasının işlendiği yerde sağlıklı gelişimin sağlanacağı düşüncesiyle Niştıman'ı bazı noktalarda eleştirmek istiyorum. Ancak bu eleştirilerim yanlışlığa değil eksikliğe yöneliktir.

Toplumsal içerikli ve dolayısıyla yönlendiricilik boyutunun olması bakımından dergiyi önce içerik açısından eleştirmek istiyorum.

Derginin adlandırılması nasıl olursa olsun; ister kültürel, ister politik, isterse ekonomik içerikli olsun, merkezi ya da demokratik bir kuruluşun yayın organı olsun; bilgilendirmenin ötesinde dergi yönlendirici olmalıdır. İçerdiği her yazı veya fotoğrafla toplumu belirli bir yere kanallandırmeli, gelişmeler karşısında duyarlı kılmalıdır. Bu anlamda Dünya'da her alanda çok hızlı oluşan değişimler, sistem dönüşümleri, bozuklukları, bölge haritasının yeniden çizilmesi ile ilgili olası gelişmeler, yüzyıllardır Kürdistan üzerinde oynanan çirkef oyunların tüm şiddetiyle yeniden oynanmak istenmesi, Kürdistan'ı ve Kürtleri yok etmeye yönelik planlar

vb. konulara dergide daha çok ağırlık verilmesi gerekir. Bunun, Niştıman okuyucularını diğer okuyuculardan her yönüyle daha farklı bir yapıya kavuşturacağı inancındayım. Dergide yer alması gerektiğini düşündüğüm diğer noktaları da şöyle sıralamak istiyorum:

- *Mümkün olduğu kadar sömürgecilerin Kürdistan'daki iğrençliklerini görüntüleyen fotoğrafların yayınlanması.*

- *Sürekli yok edilmeye çalışılan Kürt kimliğini yaşatmak, onu daha da canlı kılmak için Kürdistan tarihi, edebiyatı, kültürüyle ilgili çalışmalara ağırlık verilmeli.*

- *Her sayıda Dünya'da ve ülkemizde gündemde başyeri alan konuda bir baş yazı yazılmalı. Her aya ilişkin Dünya'da ve Kürdistan'da meydana gelen olayların aylık bir bilançosu okuyucuyu haber alma bakımından daha şanslı kılar.*

- *Hem okuyucuyu bilgilendirmek bakımından hem de ona okuma alışkanlığı kazandırması bakımından dergide felsefe, ekonomi, politika ile ilgili çeşitli temel kavramların açıldığı bir bölüm açılabilir.*

- *Toplumun geniş bir kesimine hitap etmesi bakımından, toplumun en dinamik kesimini oluşturan gençliğin unutulmaması daha fazla katılımı sağlar.*

Kapsam bakımından kendimce bazı hatırlatmalarda bulunduktan sonra derginin biçimselliği üzerinde bir-

kaç noktaya dikkat çekmek istiyorum.

Birinci olarak derginin kapağı ile iç sayfaların kağıdının hamuru kalınlık, hatta renk tonu bakımından birbirlerinden farklı olması gerekir. İkinci olarak, kendisini renkli bir kapak içinde okuyucusuna sunan bir dergi olması da biçimsellik anlamında çok önemlidir. Renkli kapakta o aya ilişkin önemli bir konuda çarpıcı, etkileyici, düşündürücü ve açıklayıcı bir fotoğrafın varlığı kapağı tamamlar. Üçüncü olarak yazıların üç sütun üzerinde verilmesi gerçekten hem daha çarpıcıdır hem de okuyucusunu sıkmadan kendisini okutabilir.

Ancak süreç içerisinde, dergide yukarıda da sıralamaya çalıştığım noktalarda, derginin tespit ettiği diğer noktalar ve ileride daha çok konu olacağını düşündüğümünden, mümkün olduğu kadar yazıların fotoğraflarla verilmesi, derginin hem daha çok okunulabilir olmasını sağlayacak, hem de sayfa düzenlemesi bakımından daha bir güzellik sağlayacaktır. Dördüncü olarak, anlam bozuklarına yer vermemek, cümleyi vermek istediği anlamın dışına taşırmamak, okuyucuyu sıkmamak için yazım ve imla kurallarına daha çok dikkat edilmesi gerekir.

Başarılar dilerim.

Sinan

M. CAN AZBAY

Bir İdam Hükümlüsünden GÜNCEL GELİŞMELER VE İDAM CEZALARININ İNFAZINA İLİŞKİN DÜŞÜNCELER.

(Geçen sayıdan devam...)

Saddam bile bu düşüncenin karşısında masum kalıyor. Çünkü burada ifade edilen kimyasal silahlardan da etkili olan nükleer silahlardır... İşte bu düşünce yavaş yavaş pratikte on, yirmi, otuz diye peş peşe sıralanan toplu öldürme olaylarıyla kendini ifade etmeye başlamıştır.

Ancak, işin acı yanı şudur: Türkiye’de ilerici-demokratik güçler bu katliamları kınama ve Kürt halkıyla dayanışma hareketlerini örgütlendirme konusunda bugüne kadar ciddi bir varlık gösteremediler. Bugüne kadarki tepkileri ve gösterdikleri dayanışma marjinal bir düzeyde kaldı. Gösterilen tepki ve dayanışma ise sonucu etkilemekten çok uzak kaldı. Süreçte "sol cenah"ın suskun kalmasını, gelişmeler karşısında ellerini-kollarını bağlayıp kayıtsızlığa bürünmesini anlamak zor değildir. Olayı biraz daha derinlemesine ve bir bütünlük içerisinde incelediğimizde kanımca bu suskunluğun gerisinde yatan temel neden olarak, bu güçlerin sınıfsal karakterlerine bağlı olarakta, "Kemalizm" ideolojisinin bilinç altındaki etkisinin dışı vurumunu görüyoruz. Çünkü düşünce ufku ve genel perspektif "Misak-ı Milli"yi aşmadığı için çözümler, öneriler, program ve taktikler bu çerçeveye sınırlı kalıyor. Destek, dayanışma ya da varolan gerçek karşısında fiili tavır takınma olayıda doğrudan bu yaklaşımla bağlantılıdır... Kısacası teorik bazda "evrensel"likten dem vuran bu "sol" Türkiye koşullarında sorunsalın pratik sürecinde (ve özde sosyal-sövenizmin dar kabukları içerisinde) sıkışıp kalmaktadır. Bu durum doğal olarak en başta bu güçlere zarar vermiş, vermektedir.

Diğer yandan irdelenmesi gereken bir konuda yenilgi dönemiyle birlikte ortaya çıkan çürüme, kokuşma ve ayrışmaların yoğunluk kazanması olayıdır. Sonbaharda dökülen yapra-

klar gibi safların değiştirilmesi bir ölçüde bireylerin ne denli politik bir yetkinliğe sahip olduklarını ve bu düşüncenin ölümle yüz göz olduğu noktada nasıl bir tavır takındığı açısından üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Mücadelenin boyutlanması ve savaşımın keskinleşmesiyle birlikte bu süreçte bir dizi ayrışmalar yaşandı. Kimi noktalarda haklı bazı ayrışmalarda söz konusu oldu. Kimi noktalarda da çok yüzeysel, karyerist ve politik bunalımlara dayanan ayrışmalar yaşandı, yaşanıyor. Bu bağlamda olumsuzluklar tablosu kitleler nezdinde derin bir görünüm arz etti. Özellikle de mücadelenin ve koşulların acımasızlaştığı bu süreçte dökülen bireylerin sayısal olarak fazla oluşu kitleler bazında varolan devrimci-yurtsever yapılanmalara karşı bir ilgisizlik, güvensizlik ve tutukluk yarattı.

Burada, özellikle "suya-sabuna dokunmayan" günün moda değimiyle "yorgun demokrat"ların da durumuna değinmek istiyorum. Çünkü bir avuç ajan-itirafçı kesimin gerçek nitelikleri kamuoyunca çok iyi bilindiği için bunlara karşı takınılacak yöntemler de malum! Ancak yarı yolda dökülen ve yorgunluklarına "demokrat" bir görünüm vermeye çalışan kesimlerin gerçek maskelerini düşürmek gerekiyor. Bu sorun acil bir sorun olarak önümüzde duruyor. Çünkü karşı-devrim cephesinin yüz hatları nettir, yorum gerektirmiyor. Ancak mücadelenin önünde ayak bağı olan kimi unsurlar sürecin akışını engellemeye ve gelişmeleri kendi konumlarına göre yorumlamaya çalışıyorlar. Oysa toplumsal gerçekler öznel duygularla açıklanamaz. Dahası kendi yaşam gerçeklerini bilmeyen, çözüm öneremiyen bireyler zaten varolan gerçekliğin dışındadır-lar demektir.

12 Eylül ile başlayan süreçte devrimci hareketin saflarında görülen

dökülmenin ve "yorgun demokratçılığın" kaynağı ve kökleri 12 Eylül öncesinin ortamına kadar uzanıyor. 12 Eylül öncesinde Türkiye ve Kürdistan devrimci hareketine olan geniş katılımın temelinde rol oynayan tercihler çok yönlüdür. Bu dönemde devrimci harekete katılanların beklentileri farklı ve çok yönlüdür. Bu tercihleri kısaca şöyle belirtmek mümkündür.

1) Bilinçli tercih 2) Çevre etkilenmesinden kaynaklanan tercih 3) Rastlantı ya da özenti olarak nitelendirilebileceğimiz tercih 4) Koşulların dayatmasından dolayı yapılan kimi zorunlu tercihler.

Kaynağı ve nedenleri ne olursa olsun politik olarak tercihte bulunma olayı özellikle 74-80 sürecinde büyük yoğunluk kazandı. Ancak 80 sonrasında koşulların ve ortamın tamamen değişmesiyle birlikte tercihlerde süreçte paralellik göstererek gerici bir nitelik kazandı. Yenilgi sürecinin başladığı noktada yoğun şekilde kimi bireyler büyük ideallerin çetin koşullarına ayak uyduramayıp, yaratılan mücadele sürecinden kendilerini soyutlamaya çalıştılar/çalışıyorlar... Bunu yaparlarken de birbirlerinden farklı gerekçeler, değişik nedenler ileri sürerek, farklı yöntemler izliyorlar!.. Fakat büyük bir kesimi yaşamaktan başka bir şey istemiyen teslimiyetçi bir kategori oluşturuyor. Ancak bu yolu seçen çoğu kişinin amaçları ve sonları üç aşağı-beş yukarı benzerdir.

Evet tekrardan başa dönelim. Asıl konudan kısmende olsa uzaklaştığının farkındayım. Ancak bu sorunlar bir bütünsellik içinde incelendiğinde bütün bu anlatılanların birbirleriyle bağlantılı olduğu görülecektir. Çünkü bugün yaşanan olumlu-olumsuz tüm gelişmeler, toplumsal hareketlilikler bir bütün olarak yenilgi sürecinin psikozundan süzülerek şekillenmiştir. Bu bağlamda ihanet cephesiyle direniş cephesi arasındaki keskin

savaşının bu sürecin koşullarından geçtiğini dikkate aldığımızda doğal olarak ara bağlantılara girmiş olacağız.

Evet, dün olduğu gibi bugünde egemen güçlerin sarıldıkları "savunma zırhları"ndan biri de idam dosyalarıdır. Ülkelerimizde gelişen yığınsal halk muhalefeti dizginlemek, tehlikeye giren çıkarlarını güvenceye almak ve eskisi gibi dolu-dizgin bir şekilde baskı ve sömürü düzenlerini devam ettirmek için "denize düşen yılanı sarılır" misaliyle, yeni kanun ve kararnameler çıkarıyor, Türkiye ve Kürdistanlı devrimci-demokratik güçlere göz dağı vermek için idamların infazını gündeme getiriyorlar. Kimi zaman oluyorki, egemen güçlerin kukla sözcüleri hırslarını alamayıp daha da pervasızca dışlarını gösteriyorlar. Bazan: "Şu memlekette bir kaçını ipe çekeceksin ki, bak nasıl her şey yoluna girer!" gibilerinden mantıklarını ve intikamcı düşüncelerini daha yalın ifade etme yoluna gidiyorlar. Bazende bu tür açıklamalarında yeterli görmeyip gerçek niyetlerini daha kaba bir şekilde söyle ortaya koyuyorlar: "Asmayıp ta içerde besleyelim mi?" Tabi ki "asma" koşullarını bulamadıkları zamanda yargılamadan "anında infaz" ya da "yakala ve yok et" genelgeleriyle olaya daha değişik bir boyut ve görüntü vermeye çalışıyorlar. Öyleki benzeri olaylar peş peşe sıralanarak neredeyse günlük yaşamda bir kanıksamaya yol açmaktadır. Ancak bütün bu çabalarda gelişmeleri durduramadı ve durduramıyor. Mücadele hızını akıtmadı, tam tersine daha da boyutlandı, boyutlanıyor.

Kavganın boyutlanmasıyla sömürgeci egemen güçlerin saldırıları da şiddetleniyor. Türkiye ve Kürdistan hapishanelerindeki devrimci tutsaklar bu saldırıların somut hedeflerinden biridir. Devrimci tutsaklara yönelik yeni bir senaryo hayata geçirilmek isteniyor. "İçerde" peryodik olarak politik tutsaklara karşı bir teslim alma, bireyselleştirip kişiliksizleştirmeye yönelik ve her söylenene boyun eğen robot bir "insan" örneği yaratılmak isteniliyor. Bunun içinde olmadık anlarda karşı saldırılara geçerek baskıcı ortamları kalıcı kılmaya uğraşıyorlar. Genelge üzerine genelge yayınlatarak bunları sevklerle, sürgünlerle, operasyon ve toplu baskılarla daha da pekiştirmeye çalışıyorlar. Fakat bütün bu çabalara rağmen direnişçi güçlerin kararlı ve örnek tavırları karşısında tüm politikaları iflas etti. Egemen güçler bu

kezde farklı bir yaklaşımla sonuca gitmeye çalıştılar. Bu yaklaşım ise açıkça ihaneti önerme şeklindedir. Kamuoyunda "ihanet yasası" diye bilince çıkan "pişmanlık yasası"nda bir takım düzenlemeler(?) yaparak sonuç almayı umdular. Ancak sonuç hiçte umdukları gibi olmadı. Bir takım döneke ve korkak unsurlar seçtikleri yolun bedelini yaşamlarıyla ödeyerek bu yolun ne denli güvenli olduğunu pratikte göstermiş oldular. Elbette egemen güçler bu gelişme karşısında boş durmadılar. Bu kezde politik tutsaklara yönelik provakasyonlar tertipleyerek toplu imha provalarının sahneleneceği ortamları yaratmaya yöneldiler. Zindan derinliklerin de baş gösteren kitlesel açlık grevlerinin, ölüm oruçlarının özünü saptırmak için olmadık demogojilere baş vurdular... Ki bugünde aynı yöntem ve uygulamalar tüm canlılığıyla devam etmektedir.

Bu saldırıların, bu korku ve çırpınışların asıl kaynağını biliyoruz. Korkmaktan haklılar. Çünkü yıllardır sürdürdükleri baskı ve sömürü düzeninin duvarları yeniden çatırdatmaya başlamıştır. Egemen güçler bunun verdiği korku ve telaşa gidecek saldırganlaşacaklardır. En yakın ve en kolay hedef ellerinde rehin olarak tuttukları devrimci tutsaklardır. Saldırgan bir ruhla bu insanların devrimci direnişlerini karalamaya ve böylelikle halkın gözünden düşürmeye çalışıyorlar. Boyalı magazin sayfalarında ya da TV ekranlarında kamuoyunu yanıltmak için akıl almaz yalanlar uyduruyorlar: "İçerde açlık grevlerine girenlerin büyük çoğunluğu ağır cezalılardır, idam ve müebbetliklerdir. Bunlar diğerlerine baskı yaparak onlarda açlık grevi eylemlerine sokmaya çalışıyorlar". Tabi ki bir ölçüde de amaçları bizleri kamuoyunun nezdinde "kelle derdine" düşmüş zayıf unsurlar olarak göstermektir! İçerde köhne zindan duvarlarının ardında yankılanıp dışarıda kitlelerle bütünleşen devrimci direnişler/eylemlilikler zinciri karşısında gerçek maskelerini gizlemek için sorunları inkar edip yalana dayalı karşı saldırıları yoğunlaştırıyorlar. Tabi ki bütün bunlar suçluluğun ve çaresizliğin birer göstergesidir!..

Aynanın karşısına geçip kendisini "milletin babası" ve "ikinci kurtarıcı" diye lanse etmeye çalışan bir "papağan"ın verdiği şu demeç hem konuyla olan bağlantısından hemde politik tutsaklara karşı yürütülen ideolojik saldırıların niteliği açısından çok ilginç! İlginçliğin yanı sıra ne denli ya-

lana dayalı ve gerçeklerden uzak olduğu bakımından da önemlidir. Miting alanlarında, TV ekranlarında, basın organlarında ısrarla şu düşünce ön plana çıkarılıyor. "Açlık grevlerine, ölüm oruçlarına girenlerin tümü ağır ceza alanlardır, bunlar 12 Eylül öncesine dönmek istiyorlar..." ve bunun gibi ipe sapa gelmez bir yığın saçma sapan sözler! Söylenenlere kısaca göz atığımızda bütün bunların başvuru baskı yöntemlerini meşru kılmak ve yığınsallaşan mücadele karşısında duydukları endişe, korku gibi nedenlerden kaynaklandığını görürüz. Bugüne değin salt ölüm oruçlarında, açlık grevlerinde; devrimci direnişlerde yüze yakın arkadaşımızı kaybettik. Hapishanelerde açlık grevleri, ölüm oruçları ve çeşitli devrimci direnişlerde şehit düşen arkadaşlarımızın durumuna baktığımızda, bunların çoğu 12 Eylül kanunlarına göre dahi çoğu az ceza alan, kısa bir zaman sonra tahliye veya beraat olunması gereken kişilerdir. Ölümü kahramanca göğüsleyen bu arkadaşlarımızın eylemlerine yön veren onların "ağır ceza" olup olmadıkları olgusu değildir. Ve elbette onlar açısından sorun ağır ceza olmak ya da olmamak değildir! Sorun toplumsal bir haksızlığın-rakatsızlığın karşısında bilinçli olarak tavır alma olayıdır. Bir anlamıyla baskı ve işkencelere karşı tavır almakla, insan olma sorumluluğunu duyma ve onurlu bir kişilikle ilintilidir. İnsanlık ailesinin onurlu her bireyi baskı ve işkenceler karşısında insanlık onurunu koruma ve bu toplumsal kangren olayını kökten çözmek için hiç bir şeyden sakınmadan tavır almakla yükümlüdür! İşte bizim yıllarca yaptığımız bir anlamıyla budur. Temel ilkelerimiz, siyasal görevlerimiz direnmeyi koşullandırdığı gibi onurlu birer insan olarak yaşama bilincimizde bunu zorunlu görmektedir. O açıdan egemen güçler ve onların kukla sözcüleri tarafından söylenen tüm yalanlar ve yapılan çirkin suçlamalar devrimcileri karalamaya ve onları "kelle derdine" düşmüş insanlar olarak göstererek toplumdaki saygınlıklarını yıkmaya yöneliktir. Oysa gerçekler ortadadır. Devrimciler halkın davası uğruna savaşan insanlardır. Egemenlerin gücü devrimcilerin toplumda hakkettikleri saygınlığı yıkmaya yetmemiştir ve de yetmeyecektir.

(Devamı gelecek sayıda)

ŞEHMUS CİBRAN

"ARTIK BUNDAN BÖYLE SAVUNMAMI KENDİ ANADİLİMLE YAPACAĞIM"

Diyarbakır Askeri Mahkemesi'nde yargılanan ve siyasi savunmasını "KÜRTÇE" olarak yapmak isteyen Şehmus CİBRAN avukatlarının gözü önünde tartaklanarak zorla salondan çıkartılırken sömürgeci mahkeme heyetinin yüzüne tokat gibi inen gür bir sesle şöyle haykırıyordu: "ÊDÎ JI NIHA Û PÊ VE EZÊ PARASTINA XWE BI ZIMANÊ XWE BIKIM!..."

Mahkeme salonunda yankılanan bu ses Şehmus CİBRAN'ın sesi değildi. Bu ses, yüzyıllardır sömürgeciliğin en barbar uygulamalarına maruz kalan, milli ve tarihi varlığı inkâr edilen, anadilini konuşması dahi yasaklanan Kürt halkının sesiydi. Evet, Kürt yurtseverlerinin sömürgecilğe karşı mücadelesi yeni boyutlar kazanıyordu. 1971'lerde, T-KDP ve DDKO davalarında (ünlü Doğu Duruşmalarında) sömürgeci TC mahkemelerinde "kimlik mücadelesi" veren Kürt yurtseverleri, bugün aynı mahkemelerde "kendi dilleriyle" konuşmak istediklerini haykırıyorlardı.

Kürt yurtseverleri 1980 ortalarından başlayarak "Kürtçe görüş" ve "Kürtçe savunma" talebini dayatmaya başladılar. Bu süre boyunca sömürgeci zindanlarda geliştirilen direniş eylemlerinde ileri sürülen temel taleplerden biride budur. Bunun için çok ağır bedeller ödendiği de biliniyor. Diyarbakır'da yükselen bu ses Kürdistan ve Türkiye hapishanelerinde yatan Kürt yurtseverlerinin ortak sesi haline geldi. Mehdi ZANA ve diğer bazı Kürt yurtseverleri salt bu taleplerinden dolayı fazladan ceza üstüne ceza yediler. Ağır bedeller pahasına olsa, Kürt yurtseverlerinin bu kararlı tutumu ve demokratik kamuoyunun baskıları karşısında faşist Türk devleti geri adımlar atmak zorunda kaldı. Bugün Diyarbakır'da ve Kürdistan'daki diğer bir çok hapishanede Kürt yurtseverlerinin görüşlerinde yakınlarıyla Kürtçe görüşmeleri ve yer yer anadilden savunma çabaları bu mücadelenin bir sonucudur. Şehmus CİBRAN'ın sergilediği kararlı tavırla da bu yoldaki mücadelede yeni bir mevzi daha kazanıldı. Türk Mahkemeleri ve dolayısıyla Türk devleti CİBRAN'ın siyasi savunmasını Kürtçe olarak yapma isteğine boyun eğmek zorunda kaldılar. CİBRAN, 14 sayfalık siyasi savunması

nı DGM'ne Kürtçe olarak sundu ve bugün mahkemedeki savunmasını da Kürtçe olarak yapıyor.

Şehmus CİBRAN bir çok Kürt yurtseveri gibi 12 Eylül'den sonra ülke dışına çıkmak zorunda kaldı. Bir kaç yıl İsveç'te kaldıktan sonra Kürdistan'a dönmeye karar verdi. CİBRAN 09.10.1986 tarihinde sömürgeci güçler tarafından Cizre'de yakalandı. Siirt ve Diyarbakır zindanlarında bir buçuk aydan fazla ağır işkenceler gördü. Diyarbakır Askeri Mahkemesi'nde PPKK (Kürdistan Öncü İşçi Partisi) üyesi ve yöneticisi olarak yargılandı. 16.06.1987 tarihli celsede 14 yıllık ağır ceza ile hüküm giydi. CİBRAN mahkemenin kararını! "Yaşasın Kürt halkının bağımsızlık mücadelesi!... Kahrolsun emperyalizm, sömürgecilik, faşizm ve gericilik!... Yaşasın PPKK!..." sloganlarıyla protesto etti.

Bu sloganlardan dolayı aynı mahkemede açılan yeni bir davada hakkında 6 yıl 8 ay daha ceza istendi. Hakkında Diyarbakır Askeri Mahkemesi'nde açılan ek davanın 02.06.1988 tarihli oturumunda: "Ez bê kurdî di dadgehê de peyvekê nabêjim. Ez bi zimanê xwe parastinê dixwazim."(**) demesi üzerine bir kez daha zorla mahkeme salonundan çıkarıldı. Ancak kararlı tutumunu sürdüren CİBRAN, sömürgeci mahkemelerini Kürtçe siyasi savunmasını kabuletmek zorunda bıraktı. Şehmus CİBRAN bugün Kürtçe siyasi savunma yapan bir kaç Kürt yurtseverinden biridir.

Şehmus CİBRAN 1988 sonbaharında Diyarbakır'dan Ceyhan'a sürgün edildi. Hala Ceyhan E.Tipi Özel Cezaevi'nde bulunmaktadı. CİBRAN Diyarbakır ve Ceyhan hapishanelerindeki tüm direniş eylemlerine katılarak yurtsever kişiliği ve devrimci ahlakıyla örnek bir kişi olduğunu buralarda da göstermiştir.

Şehmus CİBRAN'ın Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Başkanlığı'na sunduğu Kürtçe siyasi savunması 14 sayfa olup tamamı İsveç'te yayınlanan ARMANÇ dergisinin 77-83 sayılarında da yayınlanmıştır. CİBRAN'ın sınırlı olanaklara dayanarak hazırladığı bu savunma Kuzey Kürdistan ulusal demokratik hareketinin yakın tarihinde ilk örneklerden biri olması bakımından da önemli bir yere sahiptir. Şehmus CİBRAN

savunmasında Kürdistan'ın sömürgeleştirilmesini, Türk egemen sınıflarının Kürdistan'daki tarihi uygulamalarını, TC'nin ortaya çıkışını ve Cumhuriyet döneminde baş gösteren Kürt ulusal hareketlerinin kanlı bir biçimde bastırılmasını, Kürdistan ulusal demokratik hareketinin 1960'lardan sonraki gelişimini, 12 Eylül'ü hazırlayan koşulları ve faşist diktatörlüğün geçen süre boyunca Kürdistan'daki uygulamalarını, PPKK'nin ideolojik-politik çizgisini ve mücadelesini, vb... anlatıyor. Şehmus CİBRAN savunmasının sonunda şöyle diyor: "Di dawîye de dixwazim wîya bibêjim; Ji ber têkoşîna min a şoresgerî ku heta îro min daye û ji ber van nivîsandînan min, cezayê ku hunê bidin çîqa dibe bila bibe ji bo min qet qîmet tuneye. Ji ber ku ew, netîceyek senetê min ê şoresgerî ye.

Li vir heger ji bo min yek tiştêkî muhîm hebe, ew jî, li hember gelê xwe, welatê xwe û mirovatiye, bi hindikayi be jî min mesûliyeta xwe bi cî anîye. Ew jî kefxweşîyeke mezin dide min. Hetta, xwedîye şansê careke din hatina dinyayê bûma, ji bo ku li hember gelê xwe û mirovatiye mesûliyeta xwe bînim cî, bi dil û can car din jî minê ev senetê xwe yê şoresgerî hilbijarta. Û car din min bizanîba, ku ezê heta dawîya jîyana xwe di zindanan de bîminim û ya jî ji ber vê têkoşînê ezê werim kuştin, minê dîsa jî ev terciha bikira. Bes tiştê ku min xemgîn dike, ew jî ew e: Îro jî têkoşîna xwe ya aktîv dîr mame..."(***)

(***)"Son olarak şunu söylemek istiyorum; bugüne kadar verdiğim devrimci mücadelemden ve yazdıklarımın dolayı, bana verdiğiniz ceza ne olursa olsun, benim için önemli değildir. Çünkü bu, devrimci sanatının bir neticesidir.

Eğer burada benim için önemli bir şey varsa, oda; az da olsa halkıma, ülkeme ve insanlığa karşı sorumluluğumu yerine getirmiş olduğumdur. Bu da bana büyük bir gönül rahatlığı veriyor. Şayet, bir kez daha Dünya'ya gelme şansına sahip olsaydım, halkıma ve insanlığa karşı sorumluluğumu yerine getirmem için, bir kez daha can-ı gönülden devrimci sanatımı seçecektim. Ve bir kez daha bilseydim ki, ömrümün sonuna kadar zindanlarda kalırsam veya bu mücadelemden dolayı öldürülürüm, yine de bu tercihim yapacaktım. Yalnız beni üzen bir şey varsa, oda, bugün aktif mücadelemden uzak kaldığımdır..."

Sûretek ji Komara Mahabadê; Qazî Muahamed li ortê û li hêla wî yê çepê jî Kadî Cemîl Paşa ye.

45 SALIYA KOMARA MUHABAD

Di 22 yê çeleya paşîn ya 1946_an de, Komara Demokratîk a Kurdistan li bajarê Mahabadê hate damezirandin. Ev, di dîroka gelê me de bûyerek gelek mezin û qonaxek berbiçav e.

Di dîroka nêzîk ya Kurdistanê de, yekem car bû, ku gelê kurd di pêşengiya partiyek siyasî û li ser bingehe komarî li perçakî welatê xwe desthilatek weha siyasî bi dest dixist.

Tevî ku Komara Mahabadê ne bû xwediye jiyanek dirêj jî; Lê, çi di warê damezirandina wê û çi di derheqê rûxandina wê de be, xwedî tecrûbak gelek dewlemend e. Bi awakî zelal hate îspat kirin, ku gelê kurd gorî hoy û mercên welatê xwe dikane komara xwe damezirînin û îdara xwe bigre destê xwe.

Ji bo pêşerojê jî, Komara Mahabad mînakek ku gelê me dikane gelek dersên hêja jê derxîne. Ev nayê wê manê, ku di damezirandin û parastina wê desthililatê de û di armancên siyasî û rêxistinî de kêmanî û şaşî tune bûn.

Lê, heyf û mixa bin, ku wek gelek bûyer û qonaxên dîroka gelê xwe, me li ser vê bûyera girîng û qonaxa dîroka gelê xwe jî zêde dişteke nenivîsandiye û lêkolandinek berfireh çênekiriye.

Wek gelek bûyer û qonaxên taybetî yên dîroka welatê xwe lazim e, em li ser vê bûyera girîng jî rawestin ; Ji kêmanî, şaşî û serkeftinên wê dersên pêwîst derxînin. Bi vî awayî, em dê bikanibin pêşiya xebat û tekoşîna rizgarîxwaziya welatê xwe bêtir rohnî bikin.

NIŞTÎMAN